

Fordította
BÉKÉSI JÓZSEF

KURT VONNEGUT

*A hazátlan
ember*

Szerkesztette

DANIEL SIMON

NYITOTT

K Ö N Y V

Nyitott Könyvműhely

Budapest, 2006

TARTALOM

1

Gyerekkoromban én voltam a legkisebb

2

Tudják, mi az a seggfej?

3

Lecke kezdő íróknak

4

Híreim vannak az önök számára

5

Oké, beszéljünk vidámabb dolgokról

6

Egyezer ludditának neveztek

7

2004. november 11-én lettem nyolcvankét éves

8

Tudják, ki a humanista?

9

Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek

10

Néhány évvel ezelőtt kaptam egy levelet Ypsilantiból

11

Namármost, van egy jó hírem az önök számára

12

*Régebben egy autókereskedés tulajdonosa és vezetője
voltam*

Requiem

A szerző jegyzete

Ó, A CENTRAL PARKBAN
HORKOLÓ PIÁS
DZSUNGEL MÉLYÉT JÁRÓ
OROSZLÁNVADÁSZ
KÍNAI FOGORVOS
ANGOL KIRÁLYNŐ –

A NAGY MASINÁBAN EGY SRÓFRA JÁR Ó.
KLASSZ, KLASSZ, CSUDA KLASSZ,
KLASSZ, KLASSZ, CSUDA KLASSZ,
KLASSZ, KLASSZ, CSUDA KLASSZ –
SOKFÉLE A NÉPSÉG,
A GÉP UGYANAZ.

– BOKONON

(ORBÁN OTTÓ FORDÍTÁSA)

1

Gyerekkoromban én voltam a legkisebb

a családban. A legkisebbek mindig mókamesterek minden családban, mivel csak egy-egy jó poénnal tudnak bekapcsolódni a felnőttek társalgásába. A nővérem öt évvel volt idősebb nálam, a bátyám kilenccel, a szüleim pedig mindketten nagy dumások voltak. Így aztán kiskoromban az ebédlőasztalnál ülve unalmasnak tartottak. Nem érdekelték őket mindennapjaim ostoba, gyerekes hírei. Fontos dolgokról akartak beszélgetni – arról, hogy mi történt a középiskolában, az egyetlen vagy éppen a munkahelyen. Az egyetlen lehetőségem az maradt, hogy elsüssek egy jó viccet. Azt hiszem legelőször véletlenül tettem ezt, véletlenül sütöttem el egy poént, amire a többiek elhallgattak, vagy valami ilyesmi. Ekkor rájöttem, hogy egy viccel bármikor be lehet robbanni a felnőttek beszélgetésébe.

Olyan korban nőttem föl, amikor az ország bővelkedett a humorban – a nagy gazdasági válság idején. A rádióban rengeteg valóban kiváló komikus szerepelt. Én pedig akaratlanul is tanulmányoztam őket. Gyerekkoromban minden este legalább egy órán át hallgattam a komikusokat, és rendkívüli módon érdekelni kezdett, hogy tulajdonképpen mi is a vicc, és hogyan működik.

Amikor viccelődöm, igyekszem senkit sem megbántani. Nem hiszem, hogy a műveimben túl sok rettenetesen ízléstelen dolog lenne. Nem hiszem, hogy sokakat megszegényítettem vagy megbántottam volna. Az egyetlen sokkoló eszköz, amit alkalmazok, az a trágár szavak alkalmankénti bevetése. Azonban vannak dolgok, amikkel nem lehet viccelni. Például

nem tudok elképzelni humoros könyvet vagy kabaréjelenetet Auschwitzról. És képtelen vagyok viccelődni John F. Kennedy vagy Martin Luther King halálával. Ezeken kívül nem sok téma jut eszembe, amitől visszahőkölnék, amivel nem tudnék semmit sem kezdeni. A totális katasztrófák szörnyen mulatságosak, ahogyan arra már Voltaire is rámutatott. Hát igen, a lisszaboni földrengés az vicces.

Láttam Drezda pusztulását. Láttam a várost előtte, aztán kijöttem az óvóhelyről, és láttam utána, és kétségtelen, hogy az egyik reakcióm a nevetés volt. Isten a megmondhatója, *így* próbál a lélek egy kicsit megkönnyebbülni.

Mindenen lehet nevetni, és szerintem Auschwitz áldozatai is nevettek, még ha hátborzongató kacajjal is.

A humor már-már fiziológiai reakció a félelemre. Freud azt mondta, a humor a frusztrációra adott reakciók egyike – egy a sok közül. A kutya, mondta, ha nem tud kimenni egy kapun, kaparni, ásni kezd, furán viselkedik, talán morog, vagy valami hasonló, hogy leküzdje frusztrációját, meglepetését vagy félelmét.

És a nevetések jelentős részét a félelem váltja ki. Néhány évvel ezelőtt egy televíziós vígjátéksorozaton dolgoztam. Azt az alapelvet próbáltuk szem előtt tartani, hogy minden részben essen szó a halálról. A halál elmélyíti a nevetést, és közben a nézők észre sem veszik, hogyan nevettejük meg őket.

A nevetésnek van egy sekélyes fajtája. Példának okáért Bob Hope nem volt igazi humorista. Egyszerű komédiás volt, igen szűk repertoárral, aki sohasem beszélt kényes témákról. De annak idején Stan és Pan játékán majd' megszakadtam a

röhögéstől. Van ebben valami szörnyen tragikus. Az ilyen emberek túlságosan jók ahhoz, hogy életben maradjanak, állandóan szörnyű veszélyek fenyegetik őket. Annyira könnyű végezni velük.

Még a legegyszerűbb viccek is apró félelmeken alapulnak, mint például a „Mi az a fehér a madárszarban?” kérdés. Akinek felteszik ezt a kérdést, egy pillanatra berezel, hogy valami hülyeséget válaszol – mint amikor felszólították az iskolában. Amikor viszont meghallja a választ – „Az is madárszar” –, nevetéssel űzi el ezt az önkéntelen félelmet. Megnyugszik – végső soron nem őt akarták próbára tenni.

„Miért van a tűzoltóknak piros nadrágtartójuk?” Vagy: „Miért temették el George Washingtonot egy hegyoldalban?” És a többi, és a többi.

Tagadhatatlan, hogy bizonyos vicceken egyáltalán nem lehet nevetni, ezeket nevezi Freud akasztófahumornak. Ezek olyan reménytelen, valós élethelyzetekről szólnak, amelyekben elképzelhetetlen a megkönnyebbülés.

Drezdában a bombázás alatt egy pincében kuporogva, kezünket a fejünkre szorítva arra az esetre, ha beomolna a mennyezet, egyszer csak megszólalt egy katona, de *úgy* mintha legalábbis *egy* báró lenne, aki a kastélyában üldögél egy hideg, esős estén: „Vajon mit csinálhat odakint a pórné?” Senki sem

nevetett, de azért örültünk, hogy kimondta. Mi legalább még
éltünk. Ezt tudatosította.

AZT AKARTAM, HOGY MINDEN
ÉRTELMES LEGYEN ITTEN,
ÉS HOGY BOLDOGAN ÉLJÜNK,
NE MINT A SITTEN.

HAZUDTAM HÁT NYUGODTAN,
ÉS MINDEN PÁSZOLT NYOMBAN,
ÉS ÍGY ÉLÜNK A BÜS VILÁG HELYETT
PA-RA-DI-CSOMBAN.

(ORBÁN OTTÓ FORDÍTÁSA)

Tudják, mi az a seggfej? Annak idején,

jó 65 éve, amikor az indianapolisi Shortridge Gimnáziumba jártam, az volt a seggfej, aki benyomott egy műfogsort a fenekébe, és leharapdálta a taxik hátsó üléséről a gombokat. (Sunyci pedig az, aki a lányok bicikliülését szagolgatta.)

Emellett seggfejnek tartom azokat, akik nem olvasták minden idők legjobb amerikai novelláját, Ambrose Bierce *Bagoly-folyóját*. Köze nincs a politikához. Az amerikai génusz makulátlan példája, akárcsak Duke Ellington *Sophisticated Ladyje*, vagy a Franklin-féle vaskályha.

Azokat is seggfejeknek tartom, akik nem olvasták *Az amerikai demokráciát* Alexis de Tocqueville-től. Nem született még jobb könyv államformánk inherens erősségeiről és gyengéiről.

Akarnak egy kis ízelítőt ebből a remek könyvből? Azt mondta Tocqueville, mégpedig 169 évvel ezelőtt, hogy nincs még egy olyan ország, ahol a pénz imádata erősebb lenne, mint a miénkben. Oké?

Albert Camus francia–algériai író, akinek 1957-ben odaítélték az irodalmi Nobel-díjat, a következőket írta: „Csak egyetlen igazán komoly filozófiai probléma van: az öngyilkosság.”

Itt van tehát egy újabb fintonc az irodalomból. Camus autóbalesetben halt meg. Élt: i. sz. 1913-tól 1960-ig.

Észrevették már, hogy a legkiemelkedőbb irodalmi alkotások – a *Moby Dick*, a *Huckleberry Finn*, a *Búcsú a fegyverektől*, *A skarlát betű*, *A bátorság vörös kokárdája*, az

Iliász és az Odüsszeia, a Bűn és bűnhődés, a Biblia és A könnyűlovasság támadása – mind arról szólnak, hogy mekkora szívás embernek lenni? (Hát nem óriási megkönnyebbülés, hogy valaki végre kimondta ezt?)

Az evolúció felőlem elmehet a pokolba. Hatalmas tévedés vagyunk. Egyetlen évszázadnyi közlekedési őrjöngéssel halálos sebet ejtettünk ezen a kedves, életadó bolygón – az egyetlen az egész Tejúton. A kormány hadat visel a drogok ellen, nem igaz? Akkor menjen neki a kőolajnak is. Beszéljen arról, milyen káros a kőolaj bódulata! Ez aztán a káros bódulat! Ha tankolunk egy keveset az autónkba, akár száz mérőföldet is megtehetünk óránként, elüthetjük a szomszéd kutyáját, és cafatokra téphetjük a léggörcöt. Hé, amíg nem lehetünk mások, mint *Homo sapiensek*, addig mit ugrálunk? Francba az egész szarsággal. Van valakinek egy atombombája? Kinek *nincs* manapság atombombája?

Valamit azonban meg kell említenem az emberiség védelmében: minden történelmi korban, beleértve az Édenkertet is, mindenki csak úgy idepottyant. És az Édenkertet kivéve mindig is adottak voltak ezek a játszmányok, és ha eredetileg nem is lennének örültek, még akkor is úgy kell viselkednünk. Az örültgyártó játszmányok közül még ma is tart a szerelemé és a gyűlöleté, a liberalizmusé és a konzervativizmusé, az autóké és a hitelkártyáké, a golfé és a női kosárlabdáé.

A Nagy-tavak vidékéről, az édesvízi népek köréből származom, nem az óceánpartiak, hanem a kontinens belsejében élők közül. Amikor a tengerben fürdök, úgy érzem, mintha húslevesben úszkálnék.

Hozzám hasonlóan sok amerikai szocialista volt édesvízi származású. A legtöbb amerikai nem tudja, mit tettek a szocialisták az előző évszázad első felében művészetükkel, ékesszólásukkal és szervezőképességükkel azért, hogy megerősítsék a bérből és fizetésből élő amerikaiak, a munkásosztályunk önbecsülését, méltóságát és politikai öntudatát.

Azt, hogy a társadalmi pozíció nélküli, iskolázatlan és szegény bérből és fizetésből élők intellektuális szempontból alacsonyabb rendűek lennének, kétségkívül cáfolja az a tény, hogy az amerikai történelem legsúlyosabb témájával foglalkozók közül a két legragyogóbb író és szónok autodidakta volt. Természetesen Carl Sandburg illinoisi költőről és a kentuckyi, később indianai, végül illinoisi Abraham Lincolnról beszélek. Nyugodt lélekkel mondhatom, hogy mindketten édesvíziek voltak, akárcsak én. Szintén édesvízi és kiváló szónok volt Eugene Victor Debs, a Szocialista Párt elnökjelöltje, egykori mozdonyfűtő, aki az indianai Terra Haute-ban született, középosztálybeli családban.

Háromszoros hurrát a csapatunknak!

A „szocializmus” semmivel sem gonoszabb szó, mint a „kereszténység”. A szocializmusból ugyanúgy nem következik Jozsif Sztálin meg a titkosrendőrség meg a templomok bezárása, mint ahogy a kereszténység sem áll ok-okozati

viszonyban a spanyol inkvizícióval. Mi több, a szocializmus és a kereszténység egyaránt egy olyan társadalmat ír elő, mely amellet az alapelv mellett kötelezi el magát, hogy minden férfi, nő és gyermek egyenlőnek teremtett, és hogy senkinek sem lenne szabad éheznie.

Adolf Hitler egyébként kétkulacos volt ebből a szempontból. A pártját, a náci pártot nemzetiszocialistának nevezte. A horogkeresztje pedig nem pogány jelkép volt, mint oly sokan hiszik. A munkások keresztény keresztje volt – fejszéből, szerszámokból összeállítva.

Ami pedig Sztálin meg a mai Kína bezárt templomait illeti: ezt a fajta vallásüldözést állítólag Karl Marx azon kijelentése igazolná, hogy „a vallás a népek ópiuma”. Marx ezt még 1844-ben mondta, amikor az ópium és származékai számítottak az egyetlen hatásos fájdalomcsillapítónak. Maga Marx is élt velük. És hálás volt az ideiglenes megkönnyebbülésért. Egyszerűen megállapította, nem pedig elítélte azt a tényt, hogy a vallás is vigaszt jelenthet a gazdasági vagy társadalmi nehézségek közepette élők számára. Kijelentése csak egy odavetett közhely volt, nem pedig ítélet.

Egyébként amikor Marx ezeket a szavakat leírta, mi még csak fel sem szabadítottuk a rabszolgáinkat. Mit gondolk, akkoriban ki lehetett kedvesebb a könyörületes Isten szemében: Karl Marx vagy az Amerikai Egyesült Államok?

Sztálin örömmel fogta fel Marx közhelyét előírásnak, akárcsak a kínai zsarnokok, mivel az látszólag felhatalmazta őket arra, hogy kivonják a forgalomból a prédikátorokat, akik esetleg rosszat mondhattak róluk vagy a céljaikról.

Ez az állítás sokakat feljogosított ebben az országban arra, hogy hirdessék: a szocialisták vallásellenesek, istentagadók, s így teljes mértékben gyűlölendők.

Nem ismertem Carl Sandburgöt vagy Eugene Victor Debst, de bár ismertem volna! Valószínűleg egy szót sem bírtam volna kinyögni ilyen nemzeti kincsek társaságában.

Viszont ismertem egy szocialistát a nemzedékükből – az indianapolisi Powers Hapgoodot. Tipikus indianai idealista volt. A szocializmus idealista világnézet. Hapgood, akárcsak Debs, középosztálybeli családból származott, és úgy vélte, nagyobb gazdasági egyenlőség is lehetne az országban. Jobb országot akart, ez minden.

Miután diplomát szerzett a Harvardon, szénbányászként kezdett dolgozni, arra biztatva munkásosztálybeli testvéreit, hogy szervezkedjenek és vívjanak ki maguknak magasabb fizetést és jobb munkakörülményeket. Emellett tiltakozó tüntetést szervezett, amikor 1927-ben Massachusettsben kivégezték a Nicola Sacco és Bartolomeo Vanzetti nevű anarchistákat.

Hapgood családjának jól menő konzervgyára volt Indianapolisban, s amikor Powers megörökölte, átadta a munkásainak. Azok pedig tönkretették.

Indianapolisban ismerkedtünk meg, a világháború után. Ekkor a CIO* egyik tisztviselője volt. Valami vita folyt egy sztrájkörtség körül, és ő tanúskodott a bíróságon. A bíró egyszer

---

* CIO — Congress of Industrial Organizations, amerikai szakszervezeti szövetség. *A ford.*

csak félbeszakítja a tárgyalást, és megkérdezi tőle: „Mr. Hapgood, itt van ön a harvardi diplomájával. Mondja, az ön lehetőségeivel miért választotta ezt az életet?” Hapgood így válaszolt a bírónak: „Nos, uram, talán a Hegyi beszéd miatt.”

És ismét háromszoros hurrá a csapatunknak!

Művészcsaládból származom. És íme, művészetből élek. Nem lázadás volt. Mintha csak átvettem volna a családi Esso benzinkutat. A felmenőim mind művészek voltak, úgyhogy egyszerűen a család hagyományos módszerével keresem a kenyerem.

Ám apámat, aki festő volt és építész, annyira megviselte a gazdasági válság, amikor nem talált munkát, hogy arra a következtetésre jutott, hogy nekem nem szabad kapcsolatba kerülnöm a művészettel. Igyekezett lebeszélni, mert pénzszerzésre teljesen alkalmatlannak tartotta a művészi pályát. Azt mondta, csak akkor mehetek egyetemre, ha valami komoly, gyakorlatias dolgot tanulok.

Mivel a bátyám menő kémikus volt, a Cornellen én is kémiát hallgattam. A kritikusok szerint az ember nem lehet komoly művész úgy, hogy közben műszaki képzettséggel is rendelkezik, ahogy én. Tudom, milyenek az egyetemek angol tanszékei: anélkül, hogy tudnának róla, a gépészmérnöki tanszéktől, a fizika tanszéktől és a kémia tanszéktől retteggve tanítanak. És úgy vélem, ezt a félelmet belevetítik a kritikáikba is. A legtöbb kritikusunk az angol tanszékek terméke, és gyanakvással figyel mindenkit, akit izgatnak a műszaki dolgok. Mindegy, a lényeg az, hogy kémia szakos voltam, de mindig tanárként bukkanok fel az angol tanszékeken, és ezzel behozom a természettudományos gondolkodásmódot az irodalomba. Nagyon kevés köszönetet kapok érte.

Úgynevezett science fiction író akkor lettem, amikor valaki leszögezte, hogy science fiction író vagyok. Nem akartam, hogy sci-fi íróként skatulyázzanak be, ezért töprengeni kezdtem,

hogy vajon mit véhettem, amiért nem ismernek el komoly írónak. Arra jutottam, hogy azért történhetett így, mert műszaki dolgokról írtam, márpedig a legtöbb amerikai szépíró semmit sem tud a műszaki dolgokról. Egyszerűen azért tituláltak science fiction írónak, mert írtam egy könyvet a New York állambeli Schenectadyról. Az első könyvem, az *Utópia 14* Schenectadyról szólt. Schenectadyban hatalmas gyárok vannak, más semmi. Én és az ismerőseim mérnökök, fizikusok, vegyészek és matematikusok voltunk. A kritikusoknak, akik sohasem látták még a várost, a jövőről szőtt fantáziának tűnt, amikor a General Electricről meg Schenectadyról írtam.

Szerintem azok a regények, amikből kihagyják a technikát, ugyanolyan torzán mutatják be az életet, mint ahogy azok a viktoriánus regények tették, amikből kihagyták a szexet.

1968-ban, abban az évben, melyben *Az ötös számú vágóhíd* megszületett, végre eléggé felnőttem ahhoz, hogy Drezda lebombázásáról írjak. Ez volt a legnagyobb mészárlás Európa történetében. Természetesen tudok Auschwitzról, de a mészárlás hirtelen történik, nagyon rövid idő alatt hal meg nagyon sok ember. Drezdában, 1945. február 13-án körülbelül 135 000 embert gyilkoltak meg a britek szőnyegbombázással egyetlen éjszaka leforgása alatt.

Tökéletesen ostoba, értelmetlen pusztítás volt. Az egész várost felégették, és a britek tették, nem mi. Éjszakai

bombázókat küldtek, azok pedig jöttek, és egy újfajta gyújtóbombával lángba borították az egész várost. És így a tűz felemésztett mindent, ami élt, kivéve az én kis hadifogolycsapatomat. Katonai kísérlet volt annak a megállapítására, hogy fel lehet-e égetni egy egész várost gyújtóbombákkal.

Hadifogolyként természetesen közvetlen kapcsolatba kerültünk a halott németekkel. Beomlott pincékből ástuk ki őket, ahol megfulladtak, és egy hatalmas halotti máglyára hordtuk a holttesteket. Azt hallottam – a saját szememmel nem láttam –, hogy felhagytak ezzel a módszerrel, mert túl lassú volt, és iszonyatos bűz kezdett terjengeni a városban. Úgyhogy beküldték a lángszórós alakulatokat.

Hogy engem és a többi hadifoglyot miért hagytak életben, azt nem tudom.

1968-ban író voltam. Fércműveket firkáltam. Tudják, bármit megírtam, ha el lehetett adni. És a francba, láttam, átéltem, így hát elkezdtem írni egy fércművet Drezdáról. Tudják, olyat, amiből filmet forgatnak majd, és Dean Martin meg Frank Sinatra meg a többiek játszanak el minket. Megpróbáltam megírni, de sehogy sem sikerült. Egyfolytában csak selejtet gyártottam.

Elmentem hát egy barátomhoz – Bernie O’Hare haveromhoz. Megpróbáltunk mulatságos pillanatokat felidézni a drezdai hadifogságból – káromkodásokat meg ilyesmit, mindent, ami kell egy jó háborús filmbe. A felesége, Mary O’Hare egyszer csak torkig lett az egésszel. „Gyerekek voltatok még!” – csattant fel.

És ez tényleg igaz a katonákra. Tényleg gyerekek. Nem filmsztárok. Nem Duke Wayne-ek. És felismerve, hogy ez a kulcsa mindennek, végre szabadon elmondhattam az igazságot. Gyerekek voltunk, és *Az ötös számú vágóhid* alcíme az lett, hogy *A gyerekek keresztes hadjárata*.

Miért kellett huszonhárom évnek eltelnie, hogy képes legyek írni arról, amit Drezdában átéltem? Mind történetekkel jöttünk haza, és mind hasznot akartunk húzni belőlük, így vagy úgy. Mary O'Hare pedig lényegében azt mondta: „A változatosság kedvéért miért nem mondjátok el az igazságot?”

Ernest Hemingway írt egy novellát az I. világháború után *Egy katona otthona* címmel. Arról szólt, hogy milyen faragatlan dolog hazatérésük után arról faggatni a katonákat, hogy mit láttak. Szerintem sokan, köztük én is, csak hallgattak, mint a kuka, amikor egy civil a csatákról, a háborúról kérdezte őket. Divatos volt ezt csinálni. A háborús történetek elmesélésének egyik leghatásosabb módja az, hogy nem meséljük el. A civilek ilyenkor kénytelenek mindenféle hőstetteket elképzelni.

De azt hiszem, a vietnami háború felszabadított engem és író társaimat, mert megmutatta, hogy vezetésünk alkalmatlan és gyakorlatilag hülye, akárcsak a motivációi. Végre beszélhettünk arról a rosszról, amit az elképzelhető legrosszabb emberekkel, a nációkkal tettünk. És amit láttam, amiről be kellett számolnom, az nagyon rossz színben tüntette fel a háborút. Tudják, az igazság néha nagyon erős tud lenni. Kiszámíthatatlanul erős.

Természetesen a háborúról azért sem mesél az ember, mert lehetetlen mesélni róla.

A VILÁG LEGJOBB
VICCE:

„AZT ÁLMOPTAM AZ ÉJJÉL,
HOGY FLANELBŐL,
SÜTÖTT PALACSINTÁT
ESZEM.

AMIKOR FELÉBREDTEM,
A TAKARÓMNAK
CSAK A HÜLT
HELYÉT TALÁLTAM!”

A stylized, handwritten signature in white ink on a black background. The signature appears to be the name 'Albert' written in a cursive, somewhat abstract style.

Lecke kezdő íróknak:

Első szabály: Ne használjunk pontosvesszőt! A pontosvesszők transzvesztita hermafroditák, amik az égvilágon semmit nem jelentenek. Mindössze azt jelzik, hogy leírójuk járt egyetemre.

Időközben rájöttem, hogy vannak, akik nem tudják eldönteni, hogy komolyan beszélek-e vagy sem. Úgyhogy innentől kezdve szólni fogok, amikor viccelek.

Például: lépjenek be a Nemzeti Gárdába vagy a tengerészgyalogsághoz, és hirdessék a demokráciát. Csak vicceltem.

Meg fog támadni minket az al-Kaida. Akinek van zászlója, az lengesse. Ez mindig elijeszti őket. Csak vicceltem.

Ha komolyan meg akarja bántani a szüleit, de nincs mersze melegnek lenni, a legkevesebb, amit megtehet, hogy művészeti pályára lép. Nem viccelek. Művészetből nem lehet megélni. A művészettel csak elviselhetőbbé lehet tenni az életet. A művészet, akármilyen jól vagy rosszul csinálja valaki, a lelket táplálja, az Isten szerelmére! Énekeljünk a tus alatt! Táncoljunk a rádió mellett! Meséljünk történeteket. Írjunk verset, akár rossz verset is a barátainknak. Csináljuk olyan jól, amilyen jól csak tudjuk. Csodálatos jutalomban lesz részünk. Alkotni fogunk valamit.

Rájöttem valamire. Felrajzolom erre a táblára, itt, a hátam mögött, hogy érthetőbb legyen *[húz egy függőleges vonalat a táblán]*. Ez a J—B-tengely: jósors — balsors. Itt lent helyezkedik el a halál, a rettenetes szegénység és a betegség — itt fent pedig a jólét és a tökéletes egészség. Az átlagos élet közepén található *[egymás után a vonal aljára, tetejére és közepére mutat]*.

Ez pedig a K—V-tengely. A K jelenti a kezdetet, a V a véghelyzetet, az entrópiát. Oké. Nem minden történetnek van olyan egyszerű, nagyon szép alakja, amit még egy számítógép is képes megérteni *[a J—B -tengely közepétől húz egy vízszintes vonalat]*.

Most pedig hadd adjak önöknek egy marketingtippet. Azok, akik megengedhetik maguknak, hogy könyvet és folyóiratot vegyenek vagy moziba járjanak, nem szeretnek szegény és beteg emberekről hallani, ezért kezdjék a történeteiket mindig itt *[a J—B-tengely tetejére mutat]*. Az olvasók ezt szeretik, és nem védi az ötletet szerzői jog. A történet címe: *Hősünk csávéban*, de a történetnek nem feltétlenül kell hősről vagy a csávéjáról szólnia. Pusztán ennyi a követelmény: valaki bajba kerül, de kikeveredik belőle *[meghúzza az A vonalat]*. Nem véletlen, hogy a vonal magasabban ér véget, mint ahol kezdődött. Ezt szeretik az olvasók.

A másik történet a *Fiú és lány találkozása*, de ennek sem feltétlenül kell egy fiú és egy lány találkozásáról szólnia [*elkezdi meghúzni a B vonalat*]. Mindössze ennyi: valaki, egy teljesen hétköznapi illető egyszer csak belebotlik valami tökéletes szépségbe: „Ó, egek, ez életem legszerencsésebb napja! „... [*lefelé húzza a vonalat*]. „A francba!”... [*megint felfelé húzza a vonalat*]. Aztán minden rendbe jön.

Namármost, senkit sem akarok megbotránkoztatni, de miután kémiát hallgattam a Cornellén, és véget ért a háború, a Chicagói Egyetemen antropológiát kezdtem tanulni, s végül antropológiából mesterfokozatot is szereztem. Saul Bellow ugyanazon a tanszéken volt, és egyikünk se dolgozott soha terepen. Bár gyakran ábrándoztunk róla. Én a könyvtárban kutakodtam néprajzkutatókról, prédikátorokról és felfedezőkről – egyszerűen imperialistákról – szóló beszámolók után, hogy megtudjam, milyen történeteket gyűjtöttek össze a természeti népek körében. Egyébként óriási tévedés volt részemről antropológiából diplomázni, ugyanis ki nem állhatom a természeti népeket – annyira ostobák. De azért elolvastam a történeteket, egyiket a másik után, a világ legkülönbözőbb tájain élő természeti népekről, és egytől-egyig lapos volt, mint az én K—V-tengelyem. Úgyhogy minden rendben. A természeti népek megérdemlik, hogy eltűnjenek a béna történeteikkel együtt. Tényleg elmaradottak. Nézzék csak meg a mi történeteink csodálatos felfutó és hanyatló íveit!

Minden idők egyik legnépszerűbb története itt lent kezdődik *[elkezdi meghúzni a C vonalat a K— V-tengely alatt]*. Ki ez az elkeseredett illető? Egy tizenöt-tizenhat éves lány, akinek meghalt az anyja, tehát joggal érzi rosszul magát. Az apja pedig szinte azonnal feleségül vett egy szipirtyót, akinek még két kegyetlen lánya is van. Hallották már valahol?

A palotában bált rendeznek. A lánynak segítenie kell a mostohának és a lányainak a készülődésben, de neki magának otthon kell maradnia. Szomorúbb lesz ettől? Nem, már így is teljesen megtört. Az anyja halála épp elég volt neki. Ennél már nem fordulhatnak rosszabbra a dolgok. Oké, a többiek elmennek a bálba. Ekkor megjelenik a jó tündér *[fokozatosan emelkedő vonalat húz]*, átöltözteti, kisminkeli, és elviszi a bálba.

Megérkeznek, és a lány lesz a bálkirálynő *[felfelé húzza a vonalat]*. Annyira ki van sminkelve, hogy még a rokonai sem ismerik fel. Aztán az óra elüti az éjfél, s minden véget ér *[lefelé húzza a vonalat]*. Egy óra elég hamar elüti a tizenkettőt, úgyhogy a lány hangulata rohamosan romlik. De vajon visszazuhan a korábbi szintre? Dehogyan! Akármi is történjék ezután, mindig emlékezni fog rá, hogy a herceg beleszeretett, és ő volt a bál szépe. Úgyhogy valahogy tovább vegetál, valamivel jobb állapotban, mint a bál előtt, majd amikor a lábára illik a cipő, annyira boldog lesz, hogy az már el sem fér ebben a koordináta-rendszerben *[felfelé húzza a vonalat, és rajzol egy végtelen jelet]*.

Namármost, van Franz Kafkának egy története [*a J–B-tengely aljánál elkezdi a D vonalat*]. Van egy elég rossz külsejű, visszasztító fiatalember. Rokonai kellemetlenek, munkája temérdek, előléptetésre semmi esélye. A fizetéséből nem telik, hogy elvigye a barátnőjét táncolni, vagy hogy megigyon egy sört valahol a barátaival. Egy reggel ideje lenne megint munkába menni, ám azon kapja magát, hogy csótánnyá változott [*lefelé húzza a vonalat, és rajzol egy végtelen jelet*]. Ez egy pesszimista történet.

A kérdés az, hogy az általam kitalált rendszer segít-e az irodalmi alkotások értékelésében? Lehet, hogy az igazi mesterműveket nem lehet erre a keresztre felfeszíteni. Na, és a *Hamlet*? Szerintem kiváló darab. Van olyan, aki szerint nem az? Nem kell új vonalat rajzolnom, hiszen Hamlet ugyanabban a helyzetben van, mint Hamupipőke, csak a nemek cserélődnek fel.

Az apja nemrég halt meg. Hamlet leverte. Az anyja pedig azonnal feleségül ment a nagybátyjához, egy igazi faszfejhez. Hamlet tehát ugyanazon a szinten van, mint Hamupipőke, amikor megjelenik a barátja, Horatio, és így szól: „Hamlet, figyelj, ott van ez az izé a várfokon. Szerintem beszélned kellene vele. Az apád az.” Hamlet tehát felmegy a várfalra, és beszél ezzel a meglehetősen anyagtalan jelenéssel. Az pedig a következőket mondja: „Az apád vagyok. Megöltek. Bosszút kell állnod értem – a nagybátyád tette, így és így.”

Namost, ez jó vagy rossz hír? Mindmáig nem tudjuk, hogy a szellem valóban Hamlet apja volt-e. Ha próbálkoztak már asztaltáncoltatással, akkor tudják, hogy sok rosszindulatú szellem kering körülöttünk, akik mindenféle hazugságokat összehordanak. Madame Blavatsky, aki mindenki másnál többet tudott a szellemvilágról, azt mondta, hogy bolond az, aki bármiféle jelenést komolyan vesz, mivel azok gyakran rosszindulatúak, nemegyszer meggyilkolt, öngyilkos vagy életükben valamilyen módon rettenetesen becsapott emberek lelkei, és bosszúra szomjaznak.

Nem tudjuk tehát, hogy ez a valami valóban Hamlet apja volt-e, és hogy jó vagy rossz hírekkel szolgált-e. Hamlet sem tudja. De azért azt mondja, oké, van egy ötletem, hogyan nézzenek utána a dolognak. Színészeket fogadok, hogy játsszák el azt, ahogy a szellem szerint a nagybátyám megölte az apámat, és megnézem, hogy reagál rá a nagybátyám. Úgyhogy megrendezi a darabot. De nem úgy sül el, mint Perry Masonnek. A nagybátyja nem örül meg, nem kezdi el habogni, hogy „E-e-elkaptál, elkaptál, én tettem, én tettem”. A terv nem válik be. Se jó hír, se rossz hír. A kudarc után Hamlet beszédbe elegyedik az anyjával. Észreveszi, hogy valaki megmozdul egy függöny mögött, és azt hiszi, a nagybátyja rejtőzik ott. Azt mondja: „Elegem van a tutyimutyiságomból” – és átdöfi kardjával a függönnyt. Na, és ki zuhan ki mögüle? A szélkelep Polonius. Ez a Rush Limbaugh.* Akit Shakespeare bolondnak és feláldozhatónak tartott.

---

* Híres amerikai televíziós személyiség. *A ford.*

Tudják, az ostoba szülők azt hiszik, hogy az a tanács, amit Polonius adott gyermekeinek elutazásuk előtt, a lehető legjobb, amit csak egy szülő adhat. Pedig ez a lehető legostobább tanács, maga Shakespeare is nevetségesnek tartotta.

„Kölcsönt ne adj, s ne végy.” – De hát mi más az élet, ha nem állandó kölcsönadás és -vétel, adás és kapás?

„Mindenek fölött légy hű magadhoz.”** – Légy egomániás!

Se nem jó, se nem rossz hír. Hamletet nem fogják le. Herceg. Bárkit megölhet, akit akar. Úgyhogy tovább él, majd végül párbajba keveredik, és meghal. Vajon a mennybe kerül, vagy a pokolba? Nem mindegy. Hamupipőke vagy Kafka csótánya? Kétlem, hogy Shakespeare hitt volna bármiféle mennyben vagy pokolban, ahogy én sem hiszek. És így nem tudhatjuk, hogy jó hír vagy rossz.

Ezzel pedig bebizonyítottam, hogy Shakespeare ugyanolyan rossz mesélő volt, mint bármelyik arapaho indián.

Azonban nem véletlenül tartjuk a *Hamletet* mesterműnek: Shakespeare az igazságot mondta el, s az emberek olyan ritkán mondanak igazat ebben a felfutásban és hanyatlásban [*a táblára mutat*]. Az igazság az, hogy olyan keveset tudunk az életről, hogy még azt sem tudjuk, hogy melyik a jó hír, és melyik rossz.

És ha meghalok – Isten bocsásson meg nekem –, szeretnék a mennybe kerülni, hogy megkérdezhessenek egy illetékest:

– Hé-kás, mi volt a jó hír, és mi volt a rossz?

** A Hamlet idézetek Arany János fordításából származnak. A *ford.*

NEM TUDOM,
MAGUK HOGY VANNAK VELE,
ÉN EGY SZERVEZETLEN
VALLÁSHOZ TARTOZOM—
EGY SZENTSÉGTELEN
ZÚRZAVARHOZ.
ÜGY HÍVJUK MAGUNKAT
HOGY „AZ ÁLLANDÓ
ELKÉPEDÉS
MIASSZONYA”.

Handwritten signature

Híreim vannak az önök számára.

Nem, nem indulok az elnökválasztáson, bár tudom, hogy ha teljes mondatot akarunk alkotni, akkor abban lennie kell alanynak és állítmánynak is.

Nem is azt fogom bevallani, hogy gyerekekkel szeretek ágyba bújni. Azt viszont leszögezem: messze a feleségem a legidősebb személy, akivel valaha ágyba bújtam.

Maga a hír: egymilliárd dollárra fogom beperelni a Brown & Williamson Tobacco Companyt, a Pall Mall cigaretta gyártóját! Tizenkét éves koromtól vagyok láncdohányos, és soha nem szívtam mást, csak mezítlábas Pall Mallt. Erre a Brown & Williamson évek óta a dobozon ígéretet, hogy meg fog ölni.

Nyolcvankét éves vagyok. Hát kösz szépen, szemetek! Ha volt valami, amit soha nem akartam, akkor az az volt, hogy éppen akkor éljek, amikor a bolygó három leghatalmasabb emberét Bushnak, Dicknek és Colonnak hívják.

A kormányunk háborút visel a drogok ellen. Ez kétségtelenül jobb, mintha egyáltalán nem lennének drogok. Ezt mondták az alkoholtilalomról is. Tudták, hogy a törvény 1919-től 1933-ig teljes mértékben tiltotta a szeszes italok gyártását, szállítását és forgalmazását? Erre mondta Ken Hubbard indianai újságíró-humorista, hogy „a szesztilalom még mindig jobb, mint ha egyáltalán nem lenne pia”.

Na, de ezt kapják ki: a két legszélesebb körben fogyasztott, leginkább függőséget okozó és legpusztítóbb anyag teljes mértékben legális.

Az egyik, természetesen, az etilalkohol. És a saját bevallása szerint egy nem kisebb személyiség, mint George W. Bush elnök úr tizenhat éves korától negyvenéves koráig piás volt – iszákos, alkoholista. Aztán – állítása szerint – negyvenegy éves korában megjelent előtte Jézus, és kiütötte a kezéből a poharat, így vetett véget a piálásnak.

Más iszákosok rózsaszín elefántokat láttak.

Ami az én tapasztalataimat illeti a különféle anyagokkal, mindig is gyáva voltam a heroinhoz, a kokainhoz, az LSD-hez meg a többihez – attól félttem, átküldenek a piros vonalon. Egyszer, csak a társaság kedvéért, elszívtam egy marihuánás jointot Jerry Garciával és a Grateful Deaddel. Semmilyen érzékelhető hatását nem tapasztaltam, se jót, se rosszat, úgyhogy soha többet nem éltem vele. És Isten vagy akármilyen kegyelméből nem vagyok alkoholista – leginkább a génjeim miatt. Időnként megiszom egy-két italt, mint ahogy ma este is tenni fogom. De maximum kettőt. Semmi gond.

Természetesen hírhedten nagy dohányos vagyok. Egyfolytában azt remélem, hogy a cigaretta végez velem. Az egyik végén parázs, a másikon egy bolond.

De mondok én valamit: egyszer úgy elszálltam, hogy annyira még krekkel sem lehet. Akkor kaptam meg az első jogsimat – vigyázz világ, itt jön Kurt Vonnegut!

Az akkori kocsimat, ha jól emlékszem, egy Studebakert, mint szinte minden közlekedési eszközt és gépezetet manapság, mint az erőműveket és a hőközpontokat, a legszélesebb körben használt, leginkább függőséget okozó és legpusztítóbb drog hajtotta: a kőolaj.

Amikor idáig jutnak az olvasásban, sőt már amikor én ideérek az írásban, az ipari világ már reménytelenül rászokott az ásványi energiahordozókra, amelyek pedig nemsokára kimerülnek... Na, akkor jönnek majd az elvonási tünetek. Elmondhatom az igazat? Hiszen nem a híradóban vagyunk, nem igaz? Szóval szerintem az igazság ez: mindnyájan függők vagyunk az ásványi energiahordozóktól, még hozzá a tagadás fázisában lévő függők. És mint oly sok függő, akinek nemsokára szembesülnie kell a kegyetlen igazsággal, a vezetőink erőszakos bűncselekményeket követnek el, hogy megszerezzék azt a keveset, ami még függőségünk tárgyából megmaradt.

Hol kezdődött ez a vég? Egyesek szerint talán Ádámmal, Évával és a tudás almájával, ezzel a nyilvánvaló csőbe húzással. Én azt mondom, Prométheusszal, a Titánnal, az istenek fiával, aki a görög mitológiában ellopta a tüzet Zeusztól, és odaadta az embereknek. Az istenek annyira felbőszültek ezen, hogy meztelenül odaláncolták egy sziklához, és egy sas mindennap a májából lakmározott. „Aki nem használ pálcát, gyűlöli a fiát.”

És ma már nyilvánvaló, hogy az istenek helyesen cselekedtek. Közele rokonaink, a gorillák, az orangutánok, a csimpánzok és a gibbonok mindig is nagyon jól elvoltak úgy, hogy csak nyers növényeket ettek, míg mi nemcsak hogy meleg ételeket készítünk, de mára, alig kétszáz év alatt, szinte teljesen

elpusztítottuk ennek az egykor egészséges bolygónak a létfenntartó rendszerét – főleg azzal, hogy termodinamikai dáridót rendeztünk az ásványi energiahordozókkal.

Az angol Michael Faraday mindössze százhetvenkét évvel ezelőtt építette meg az első elektromos generátort.

A német Karl Benz mindössze száztizenkilenc évvel ezelőtt építette meg az első belsőégésű motorral hajtott autót.

Az első amerikai olajkutat (ami ma már csak egy kiszáradt gödör) Edwin L. Drake fúrta a pennsylvaniai Titusville-ben, nem több mint száznegyvenöt évvel ezelőtt.

Az amerikai Wright fivérek mindössze százegy évvel ezelőtt szálltak fel az első repülőgéppel. Gázolaj hajtotta.

Akarnak az ellenállhatatlan dáridóról beszélni?

Az egy pokolgép.

Az ásványi energiahordozók könnyen lángra lobbannak! Igen, és mi jelenleg majdhogynem az utolsó darabkákat és cseppeket használjuk el belőlük. Minden fény ki fog hunyni. Nem lesz többé áram. Minden közlekedési forma meg fog szűnni, és a Föld nevű bolygót hamarosan csontvázak és működésképtelen gépek alkotta kéreg fogja borítani.

És ez ellen már senki nem tehet semmit. Túl késő.

Nem akarok bulirontó lenni, de ez az igazság: úgy tékoztunk bolygónk természeti kincseit, a levegőt és a vizet, mintha nem lenne holnap, s így már nem is lesz.

Jöhet hát a ballagás, de ez még mind semmi.

AZ EVOLÚCIÓ
ELKÉPESZTŐEN
KREATÍV!
NEKI KÖSZÖNHETJÜK
A ZSIRÁFOKAT.

RR*st

Oké, beszéljünk vidámabb dolgokról.

Beszéljünk a szexről. Beszéljünk a nőkről. Freud azt mondta, nem tudja, mit akarnak a nők. Én tudom, mit akarnak: rengeteg embert, akikkel beszélgethetnek. Hogy miről akarnak beszélgetni? Mindenről.

Mit akarnak a férfiak? Rengeteg havert, és azt, hogy az emberek ne haragudjanak annyira rájuk.

Miért olyan sok a válás manapság? Azért, mert már nem nagycsaládokban élünk. Régen úgy volt, hogy amikor egy férfi és egy nő összeházasodott, az asszony sokkal több rokonnal beszélgetett mindenféléről. A férj pedig sokkal több havernak mesélhetett ostoba vicceket.

Néhány amerikai, de tényleg csak nagyon kevés, még ma is nagycsaládban él. A navahó indiánok. A Kennedyk.

A legtöbben azonban, ha megházasodunk, csak egy új társat jelentünk a másiknak. A férjnek lesz egy új haverja, de az egy nő. A feleségnek lesz még valakije, akivel mindenféléről beszélgethet, de az egy férfi.

Amikor egy házaspár manapság veszekszik, talán azt hiszik, hogy a pénzről, a hatalomról, a szexről vagy a gyerekeknevelésről vagy akármiről vitatkoznak. Pedig igazából azt mondják egymásnak, noha maguk sem tudnak róla, hogy „Kevés vagy nekem társaságnak!”

Egy férj, egy feleség és néhány gyerek – ez nem család. Ez csak egy rettenetesen sérülékeny túlélési egység.

Egyszer megismerkedtem valakivel Nigériában. Az ibo törzshöz tartozott, és hatszáz olyan rokona volt, akit jól ismert.

Nem sokkal korábban született gyereke, ami a lehető legjobb hír a nagycsaládban.

A csecsemőt minden rokonának, a legkülönbözőbb korú, méretű és alakú ibónak be akarták mutatni. Még a többi kisgyerekkel, a nála nem sokkal idősebb unokatestvéreivel is találkoznia kellett. Mindenki ölbevette, aki elég nagy és stabil volt hozzá, hogy dédelgesse, gügyögjön neki, és elmondja, milyen szép, formás kisbaba.

Most mondják meg, nem szeretnék annak a babának a helyében lenni?

Az biztos, hogy én nagyon szeretném, ha lenne egy varázspálcám, és mindenkinek varázsolhatnék egy nagycsaládot – ha mindenkit ibóvá, navahóvá vagy Kennedylvé tehetnék.

De nézzük George és Laura Busht, akik bátor, rendes kis párnak tartják magukat. Óriási nagycsalád veszi körül őket, olyan, amilyen mindenkinek kellene – bírákra, szenátorokra, újságírókra, ügyvédekre és bankárookra gondolok. Nincsenek egyedül. Részben azért is érzik olyan jól magukat, mert egy nagycsalád tagjai. Őszintén remélem, hogy Amerika végül megtalálja a módját, hogy minden polgárának nagycsaládot biztosítson – rengeteg embert, akiktől segítséget kérhetnek.

Német amerikai vagyok, tiszta vérű, abból a korból, melyben az amerikai németek csak egymás között házasodtak. Amikor 1945-ben megkértem az angol amerikai Jane Marie

Cox kezét, az egyik nagybátyja megkérdezte, hogy tényleg „azokkal a németekkel akar-e keveredni”. Igen, és azóta is húzódik egy amolyan Szent András-törésvonal a német és az angol amerikaiak között, de idővel azért egyre csökken.

Azt hihetnénk, ez az I. világháború miatt alakult így, mely során az angolok és az amerikaiak Németország ellen harcoltak, s mely során a törésvonal olyan széles és olyan mély lett, mint a pokol kapuja, pedig egyetlen német amerikai sem lett áruló. Ám a rés valójában még a polgárháború idején keletkezett, amikor bevándorló őseim megérkeztek, és letelepedtek Indianapolisban. Az egyik őszám még a lábát is elveszítette egy csatában, és visszament Németországba, de a többiek maradtak, és elkezdtek rettenetesen meggazdagodni.

Akkoriban érkeztek ide, amikor az angolszász uralkodóosztály a mai többnyelvű vállalati oligarchákhoz hasonlóan a legolcsóbb és legengedelmesebb munkaerőt kereste, amit csak a világon találhatott. Az ilyen munkások jellemzői akkor is ugyanazok voltak, mint most. Emma Lazarus 1883-ban a következőket sorolta fel: „fáradt”, „szegény”, „nyomorgó”, „szerencsétlen”, „otthontalan” és „hányatott sorsú”. És akkoriban még importálni kellett az ilyen embereket. Nem úgy mint ma, akkor még nem lehetett elvinni hozzájuk a munkát oda, ahol oly boldogtalanul éltek. Nem, és ők csak jöttek tízezrével, ahogyan csak tudtak.

Ám a nyomorúság eme szökőárjának közepén volt valami, amit az angolszászok visszatekintve trójai falónak vélhetnek – trójai falónak, tele művelt, jól táplált, középosztálybeli német üzletemberekkel és családjukkal, akiknek volt befektetni való

pénzüik. Az egyik anyai felmenőim sörfőző lett Indianapolisban. De nem építette ám fel a söröződjét. Hanem vett egyet! Miféle pionírtempó ez? Ráadásul ezek a bevándorlók abban a népiértásban és etnikai tisztogatásban sem vettek részt, ami szűzfölddé tette számukra a kontinenst.

És ezek a büntudattól mentes emberek, akik munkahelyükön angolul, otthonukban azonban németül beszéltek, nemcsak sikeres vállalkozásokat indítottak, leginkább Indianapolisban és Milwaukeeban és Chicagóban és Cincinattiban, hanem saját bankokat, hangversenytermeket, társasági és sportklubokat, éttermeket, palotákat és nyaralókat is építettek, ami láttán az angolszászok – meg kell mondanom, joggal – csak bambultak egymásra: „Tulajdonképpen akkor *kié* is ez az ország?”

AVÉGBŐL SZÜLETTÜNK
ERRE A VILÁGRA,
HOGY LOPJUK
A NAPOT.
NEHOGY ELHIGGYÉK
AZ ELLENKEZŐJÉT!

Robert

Egyszer ludditának neveztek.

Büszkén vállalom.

Tudják, mit jelent az, hogy luddita? Olyasvalakit, aki utálja az újmódi szerkentyűket. Ned Ludd textilmunkás volt Angliában, a XIX. század elején, és rengeteg új masinát vert szét – szövőgépeket –, ami miatt elveszíthette a munkáját, s ami lehetetlenné tette, hogy szakmájából megéljen, ételt, ruhát és otthont biztosíthasson családjának. 1813-ban a brit kormány tizenhét embert akasztott fel „géprombolásért”, ahogy főbenjáró vétségnek tartott tettüket nevezték.

Manapság olyan masináink vannak, mint a hidrogénbombás robbanófejekkel felszerelt Poszeidón rakétákat hordozó atommeghajtású tengeralattjárók. Meg olyanok, mint a számítógépek, amik ellopják tőlünk a változás lehetőségét. Bill Gates mondta: „Majd meglátják, mivé válnak a számítógépeik.” De hát nekünk kellene valamivé válnunk, nem az istenverte, ostoba számítógépeknek! Potenciális csodáknak születünk – s munkánk révén valóban azokká is válhatunk.

A haladás a szart is kiverte belőlem. Elvette tőlem azt, ami az volt nekem, mint a szövőszék lehetett Ned Luddnak kétszáz évvel ezelőtt. Az írógépre gondolok. Már sehol sem lehet látni egyet sem. Véletlenül a *Huckleberry Finn* volt az első regény, amit írógépen írtak.

A régi szép időkben – nem is olyan régen – írógépen írtam. Aztán úgy húszoldalanként ceruzával kijavítottam a hibákat. Aztán felhívtam Carol Atkinst, a gépírónőmet. El tudják képzelni? A New York állambeli Woodstockban lakott, azon a

helyen, amiről a híres hatvanas évekbeli szex és drog esemény a nevét kapta (amit viszont valójában a szomszédos Bethel városában rendeztek, s ezért aki azt állítja, hogy ott volt Woodstockban, az biztosan nem volt ott). Szóval felhívtam Carolt, és azt mondtam neki:

– Hello, Carol! Hogy vagy? A hátad? Sikerült már barázdabillegetőt fogni? – Így cseverésztünk – imádok beszélgetni.

Carol és a férje megpróbált barázdabillegetőket csalogatni a házuk köré, s aki próbálkozott már ezzel, az tudja, hogy a barázdabillegetők kalitkáját alig egy méter magasra, mondjuk a telekhatáron álló kerítés tetejére szokás tenni. Hogy miért mentek el a barázdabillegetők, azt nem tudom. Carolnak és a férjének nem volt szerencséje, mint ahogy nekem sem a vidéki házamnál. Mindenesetre jót csevegtünk, majd így szóltam:

– Szóval lenne itt néhány oldal. Szoktál még gépelni? – És persze, hogy szokott gépelni. Én pedig tudtam, hogy nagyon szép lesz, olyan, mintha számítógéppel csinálták volna. Aztán azt mondtam: – Remélem, nem tűnik el a postán. Mire ő:

– Nekem még soha semmi nem tűnt el a postán. – És tulajdonképpen nekem sem. Soha nem vezett el semmim. És tessék, Caroltól is egy Ned Ludd lett. A gépelése semmit sem ér.

Szóval fogom a gépelt lapjaimat, meg ezt az acélból készült izét, ezt a gemkapsot, és összerakom az iratsomót, persze gondosan megszámozva az oldalakat. Aztán lemegyek, elindulok otthonról, s közben elbattyogok a feleségem, Jill

Krementz fényképész-újságíró mellett, aki régen is rajongott a csúcstechnikáért, ma pedig még inkább rajong.

Hová indulsz? – kérdezi. Fiatalkorában a Nancy Drew krimik voltak a kedvencei, tudják, amiben az a fiatal nyomozónő van. Úgyhogy muszáj megkérdeznie, hogy hova megyek.

Megyek, veszek egy borítékot – felelem. Mire ő:

Nem értem. Nem vagy szegény. Miért nem veszel ezret? Házhoz szállítják, aztán beteszed egy szekrénybe.

Mire én: – Psssst!

Azzal lemegyek a lépcsőn, és már kint is vagyok New York Cityben, a 48. utcán, a Második és Harmadik sugárút között, és átmegek az utca túloldalán álló újságoshoz, ahol újságot, lottót és irodaszereket árulnak. Jól ismerem az árukészletüket, és veszek egy vastag, barna borítékot. Olyan, mintha ennek a borítéknak a tervezője pontosan tudta volna, mekkora papírt használok. Beállok a sor végére, ugyanis mások lottót, édességet meg ilyesmit vásárolnak, és beszédbe elegyedem velük.

Ismer bárkit is, aki nyert már a lottón? – És: – Mi történt a lábával?

Végül odaérek a sor elejére. Az üzlet tulajdonosai indiaiak. A pult mögött álló asszonynak egy drágakő van a két szeme között. Hát nem megéri betérni ide? Megkérdem:

Volt mostanában nagyobb lottónyeremény? – Aztán kifizetem a borítékot. Fogom a kéziratot, és beleteszem. A borítékon van két kis fémpecök, amiket át lehet dugni a lehajtható fülön lévő lyukon. Azok kedvéért, akik esetleg nem

láttak még ilyet: egy manilaborítékot kétféleképpen lehet lezárni. Én mind a kettőt alkalmazom. Először is megnyalom az enyvezett részt – ez olyan szexi. Aztán átdugom a vékony fémpöcköt – nem tudom, soha nem is tudtam, mi a rendes neve – a lyukon. Aztán leragasztom a borítékot.

Aztán elmegyek a 47. utca és a Második sugárút sarkára, a postára. A posta nagyon közel van az ENSZ-székházhoz, így mindig sok érdekes ember lézeng ott a világ minden tájáról. Bemegyek, és megint beállok egy sorba. Titokban szerelmes vagyok a pult másik oldalán ülő nőbe. Nem tud róla. A feleségem tud róla. Nem áll szándékomban semmit sem tenni az ügyben. Annyira kedves lány. Még csak deréktől felfelé láttam, hiszen mindig a pult mögött ül. Ám mindennap csinál valamit magával – derék fölött –, hogy felvidítson minket. Néha olyan a haja, mint egy szénaboglya. Máskor teljesen laposra fésüli, mintha kivasalta volna. Egyszer feketével rúzsozta ki magát. És ez az egész annyira izgalmas és annyira nagylelkű tőle... csak hogy felvidítson minket, a világ minden részéről érkezett ügyfeleket.

Szóval várok a sorban, és azt mondom:

– Hé, maga milyen nyelven beszél? Urduul? – Jókat szoktunk dumcsizni. Néha meg nem. Olyan is elő-előfordul, hogy:

– Ha nem szeret itt lenni, miért nem megy vissza a vacak kis diktatúrájába, ahonnan jött? – Egyszer meglopott egy zsebes, míg ott voltam, és be kellett számolnom az esetről egy rendőrnek. Mindegy, végül odaérek a sor elejére. Nem árulom el a nőnek, hogy szerelmes vagyok bele. Pléhpfát vágok.

Ennyi erővel akár egy dinnyére is nézhetne, olyan kevés információ van az arcomon, de a szívem szaporán ver. Odaadom neki a borítékot, ő pedig leméri, mert pontosan a megfelelő számú bélyeget akarom rátenni, és azt akarom, hogy jóváhagyja. Ha azt mondja, elég bélyeg van rajta, és lepecsételi, akkor minden rendben. Akkor nem küldhetik vissza nekem a levelet. Fogom a bélyegeket, és megcímezem a borítékot Carolnak, Woodstockba.

Aztán kimegyek a levélszekrényhez. Bedugom a borítékot az óriási, kék kecskebékába. Mire az azt mondja: – Brekk!

Aztán hazamegyek. És mindvégig baromi jól éreztem magam. Az e-közösségek semmit sem építenek. A végén csak ott áll az ember üres kézzel. Táncoló állatok vagyunk. Milyen csodálatos felkelni, kimenni és csinálni valamit! Avégből születtünk erre a világra, hogy lopjuk a napot. Nehogy elhiggyék az ellenkezőjét!

AZT HISZIK, AZ
ARABOK OSTOBÁK?
HISZEN TŐLÜK
KAPTUK
A SZÁMAINKAT!
PRÓBÁLJANAK
CSAK MEG ELOSZTANI
EGYMÁSSAL KÉT
NAGY RÓMAI
SZÁMOT.

RR*st

2004. november 11-én lettem nyolcvankét éves.

Milyen érzés ilyen öregnek lenni? Szart sem ér már, ahogy párhuzamosan leparkolok a járdaszegély mellé, úgyhogy legyenek szívesek nem nézni, amikor megpróbálok. Emellett a gravitáció sem olyan barátságos és kezelhető, mint régen.

Amikor valaki annyi idős lesz, mint én, már ha *lesz* annyi idős, mint én, és vannak gyermekei, azon fogja kapni magát, hogy azt kérdi a gyerekeitől (akik egyébként már szintén középkorúak), hogy „Mi értelme az egész életnek?” Hét gyermekem van, akik közül három árvaságra jutott unokaöccs.

Én a gyermekorvos fiamnak tettem fel az életről szóló nagy kérdésemet. Dr. Vonnegut a következőt válaszolta reszketeg, öreg apjának:

– Apám, azért vagyunk itt, hogy átsegítsük egymást ezen a dolgon, akármi is legyen.

Nem számít, milyen korrupttá, kapzsivá és szívtelessé válhat a kormányunk, a gazdaságunk, a médiánk és a vallási és jótékonyági intézményrendszerünk, a zene akkor is csodálatos lesz.

Ha egyszer meghalok, Isten bocsásson meg, ez legyen a sírversem:

EGYETLEN DOLOGRA VOLT SZÜKSÉGE,
HOGY HIGGYEN ISTEN LÉTEZÉSÉBEN:
A ZENÉRE

Namármost, a mi katasztrofálisan idióta vietnami háborúnk alatt a zene egyre jobb és jobb és jobb lett. A háborút egyébként elveszítettük. Indokínában csak azután lehetett helyreállítani a rendet, hogy a helyiek kirúgtak minket.

Az a háború csak a milliomosokból csinált milliárdosokat. A mai háború a milliárdosokból csinált trilliárdosokat. Na, ezt nevezem én fejlődésnek!

És hogy fordulhat elő, hogy az általunk lerohant országok lakói nem képesek úri módon, egyenruhában, tankokkal és helikopterekkel harcolni?

Vissza a zenéhez. A zenétől gyakorlatilag mindenkinek szebb az élete, mint zene nélkül lenne. Még a katonazenekarok is mindig felvidítanak, pedig pacifista vagyok. És tényleg nagyon szeretem Strausst, Mozartot meg a többieket, de sok külföldi ma már szinte kizárólag amiatt a felbecsülhetetlen értékű ajándék miatt szeret minket, legalább egy kicsit, amit az afroamerikaiak adtak a világnak, amikor még rabszolgák voltak. A világméretű depressziójárvány eme gyógyírja a blues nevű ajándék. Minden mai popzene – a jazz, a szving, a bibop, Elvis Presley, a Beatles, a Stones, a rock'n'roll, a hiphop és a többi – a bluestől származik.

Ajándék a világnak? Az egyik legjobb rhythm-and-blues kombót, amit valaha hallottam, három finn fickó és egy lány játszott a lengyelországi Krakkóban egy klubban.

Albert Murray, a csodálatos író, aki többek között jazztörténész és a barátom, azt mondta, hogy a rabszolgaság korában – mely borzalom bűnétől sohasem szabadulhatunk meg teljesen – az egy főre jutó öngyilkosságok száma sokkal magasabb volt a rabszolgatartók, mint a rabszolgák körében.

Murray azt állítja, hogy ennek az lehetett az oka, hogy a rabszolgáknak, szemben a gazdáikkal, volt egy módszerük a depresszió kezelésére: a blues éneklése és játszása révén el tudták hessegetni a jó öreg öngyilkosságot. Meg mondott valami mást is, ami számomra szintén igaznak tűnik. Mégpedig, hogy a blues nem képes kiűzni a depressziót a házból, viszont képes sarokba szorítani ott, ahol éppen játsszák. Legyenek szívesek erről nem megfeledkezni.

A külföldiek a jazzünk miatt szeretnek minket. És nem amiatt utálnak bennünket, hogy mindenki számára szabadságot és igazságosságot hirdetünk. Nem – a gögünk miatt utálnak minket.

Amikor általánosba jártam Indianapolisban, nevezetesen a 43. számú James Whitcomb Riley iskolába, le kellett rajzolniunk a jövő házait, a jövő hajóit, a jövő repülőgépeit, meg mindenféle, a jövővel kapcsolatos álmokat. Akkoriban persze mindennek le kellett állnia. És a gyárak leálltak, beköszöntött a nagy gazdasági világválság, a Jólét lett a varázsszó. Hogy egyszer be fog köszönteni a Jólét. Készültünk rá. Arról ábrándoztunk, hogy milyen házakban fognak élni az emberek – az ideális lakóhelyről, az ideális közlekedési eszközökről.

Ma az a radikálisan új, hogy a lányom, Lily, aki nemrég töltötte be a huszonegyet, azon kapja magát – akárcsak George W. Bush, aki szintén kölyök még, meg Szaddam Husszein, meg még sokan mások –, hogy a rabszolgatartás, az AIDS járvány, az izlandi fjordok mélyében és máshol szunnyadó atommeghajtású tengeralattjárók megdöbbenően közelmúltszerű történetének örököse. Az atommeghajtású tengeralattjárók legénysége készen áll, hogy bármelyik pillanatban parancsra rakétákkal és hidrogénbombás robbanófejekkel ipari mennyiségben változtasson korommá és csontporrá férfiakat, nőket és gyermekeket. A gyermekeink olyan technikai eszközöket örököltek, melyek melléktermékei háborúban és békében egyaránt villámgyorsan pusztítják el az egész bolygót, ezt a belélegezhető, megíható, mindenki előtt nyitott létfenntartó rendszert.

Akik jártasak a természettudományban, és szoktak tudósokkal beszélgetni, azok tudják, hogy rettenetes veszélyben vagyunk. Az ember, a múlt és a jelen embere egyaránt elkúrta a bulit, ezért szívni fog.

A legnagyobb igazság, amivel szembe kell néznünk – s ami valószínűleg megfoszt életem hátralévő részében a jókedvre való hajlamtól – az, hogy szerintem az emberek le se szarják, hogy fennmarad-e ez a bolygó, vagy sem. Nekem úgy tűnik, mintha mindenki úgy élne, mint a Névtelen Alkoholisták: egyik napról a másikra. És mintha mindenkinek elég lenne még néhány nap. Nagyon kevés olyan embert ismerek, aki az unokái világáról álmodozik.

Sok-sok évvel ezelőtt annyira naiv voltam, hogy még lehetségesnek tartottam, hogy azzá a humánus és ésszerű Amerikává válhatunk, amiről nemzedékem oly sok tagja álmodozott. Ilyen Amerikáról álmodoztunk a gazdasági világválság idején, amikor nem volt munka. Aztán harcoltunk, és sokszor meghaltunk ezért az álomért a II. világháborúban, amikor nem volt béke.

Ma már azonban tudom, hogy egérszarnyi esély sincs arra, hogy Amerika humánus és ésszerű legyen. A hatalom ugyanis megront minket, a totális hatalom pedig totálisan ront meg minket. Az ember olyan csimpánz, aki segrészeg lesz a hatalomtól. Ha azt állítom, hogy a vezetőink a hatalomtól megrészegült csimpánzok, akkor azzal aláásom a Közel-Keleten harcoló és meghaló katonáink morálját? Az ő moráljukat már most cafatokra lőtték, mint oly sok holttestet. Úgy bánnak velük, ahogy velem sohasem: mint ólomkatonákkal, amiket egy gazdag kölyök kapott karácsonyra.

A legintelligensebb és legszebb imák, amiket híres amerikai valaha is elrebegett, egy hatalmas ember okozta sorscsapást követően, annak címezve, akit illet, Abraham Lincoln imái voltak a pennsylvaniai Gettysburg mellett... még abban a korban, amikor a csatateret kicsik voltak. Olyan kicsik, hogy lovon ülve, egy dombtetőről teljes egészében át lehetett látni őket. Az ok és okozat még egyszerű volt. Az ok szerepét a

salétrom, faszén és kén alkotta puskapor játszotta el. Az okozatét a repülő fém. Vagy egy bajonett. Vagy egy puskatus.

Abraham Lincoln a következőket mondta az elcsendesedett gettysburgi csatamezőről:

Nem avathatjuk föl – nem szentelhetjük meg – nem szentelhetjük föl ezt a földet. Azok az élő és holt hősök, akik itt küzdöttek, már fölszentelték, sokkal jobban, mintsem hogy gyöngé erőnkkel ahhoz bármit hozzátehetnénk, vagy belőle elvehetnénk.

(Wass Albert fordítása nyomán)

Költészet! Akkor még a háború rettenetét és gyászát is szinte szépnek lehetett feltüntetni. Az amerikaiaknak még lehettek illúzióik a becsületről és a méltóságról, amikor a háborúra gondoltak. Az emberi hogyismondjájáról. Így nevezem én: „a hogyismondják”.

És ha zárójelben megjegyezhetem, csak ebben a szakaszban legalább száz szóval túlléptem Lincoln *Gettysburgi beszédének* hosszát. Szószátyár vagyok.

Össességében talán nem is annyira örült ötlet, hogy katonai vagy diplomácia előnyök megszerzése érdekében védtelen családokat gyilkoljanak le ipari mennyiségekben, akár régimódi eszközökkel, akár az egyetemekről származó újmódi masinériákkal.

Működik?

A hívei, ha szabad megjegyeznem: a rajongói azt feltételezik, hogy az általunk kényelmetlennek vagy még annál is rosszabbnak tartott politikai kormányzatok vezetői képesek a saját népük iránt sajnálatot tanúsítani. Ha látják a megpörkölt nőket, gyermekeket és öregeket, akik ugyanúgy néztek ki, mint ők, és ugyanazon a nyelven beszéltek, sőt, akik talán még a rokonaik is voltak, vagy ha legalább hallanak róluk, akkor teljesen letaglózza őket a bánat. Legalábbis ez lenne a teória, ha jól értelmezem.

Aki ezt elhiszi, az ennyi erővel a Mikulást vagy a Fogtündért is a külpolitikánk ikonjává tehetné.

Hol van Mark Twain és Abraham Lincoln most, amikor a legnagyobb szükség lenne rájuk? Mindketten vidéki fiúk voltak, Amerika középső részéről, és mindketten rá tudták venni az amerikai népet, hogy ne vessen saját magán, és értékelje a valóban fontos, valóban morális vicceket. Képzeljék csak el, mit mondanának ma!

Az egyik legmegszégyenültebb és legszívfacsaróbb mű, amit Mark Twain valaha írt, arról szólt, hogy katonáink a spanyol–amerikai háború után, a Fülöp-szigetek felszabadítása során lemészároltak hatszáz moro férfit, nőt és gyereket. Bátor parancsnokunk Leonard Wood volt, akinek a nevét ma egy erőd viseli. A Leonard Wood-erőd Missouriban.

Mit mondana Abraham Lincoln Amerika imperialista háborúiról, azokról, amik ilyen vagy olyan nemes ürüggyel a legjobb politikai összeköttetésekkel bíró, leggazdagabb amerikaiak számára a hozzáférhető természeti erőforrások és az engedelmes munkaerő mennyiségét akarják növelni?

Szinte mindig hiba Abraham Lincolnt említeni. Mindig átveszi a műsor irányítását. Pedig nemsokára megint idézni fogom őt.

Több mint egy évtizeddel a Gettysburgi beszéd előtt, még 1848-ban, amikor Lincoln még csak kongresszusi képviselő volt, megtörtnek és megszegyenültnak érezte magát a Mexikó elleni háborúnk miatt. Nem Mexikó támadott meg minket. Lincoln képviselőnek James Polk járt a fejében, amikor elmondta, amit elmondott. A következőket mondta Abraham Lincoln Polkról, az elnökéről, a fegyveres erők főparancsnokáról:

Abban bízott, hogy a közvélemény tekintetét a katonai dicsőség vakító fényére – erre a vérfürdőből emelkedő, vonzó szivárványra, erre a pusztításra csábító kígyószemre – irányítva elkerülheti a számonkérést, és ekkor belevetette magát a háborúba.

Te jó ég! És még én hittem magamról, hogy író vagyok!

Tudták, hogy a mexikói háborúban még Mexico Cityt is elfoglaltuk? Ez miért nem lett nemzeti ünnep? És miért nincs ott James Polknak, az akkori elnöknek az arca a Rushmore--

hegy oldalában, a Ronald Reagenével együtt? Mexikó azért volt annyira gonosz az 1840-es években, jóval a polgárháború előtt, mert illegálisnak minősítette a rabszolgatartást. Emlékeznek Alamóra? Ezzel a háborúval szereztük meg Kaliforniát, meg sok más népet és javat, s közben úgy tettünk, mintha nem lett volna gyilkosság lemészárolni a mexikói katonákat, akik csak a hazájukat védték a hódítókkal szemben. Hogy Kalifornián kívül még mit szereztünk? Hát Texast, Utah-t, Nevadát, Arizonát, valamint Új-Mexikó, Colorado és Wyoming egyes részeit.

S ha már a háborúk kirobbantásánál tartunk: tudják, szerintem miért van annyira kiakadva az arabokra George W. Bush? Mert nekik köszönhetjük az algebrát. És a számokat is, amiket használunk, köztük a nulla jelét is, amit korábban nem ismertek az európaiak. Azt hiszik, az arabok ostobák? Hiszen tőlük kaptuk a számainkat! Próbáljanak csak meg elosztani egymással két nagy római számot.

AMERIKÁBAN A LEHETŐ
LEGSÜLYOSABB HAZAÁRULÁS
AZT ÁLLÍTANI, HOGY
AZ AMERIKAI AKAT
NEM SZERETIK MINDENHOL,
AHOVA CSAK MENNEK,
AKÁRMIT IS
CSINÁLNAK.

(BORBÁS MÁRIA FORDÍTÁSA)

KARST

Tudják, ki a humanista?

A szüleim és a nagyszüleim humanisták voltak, de régebben szabadgondolkodóknak is nevezték őket. Így humanistaként az őseim előtt fejet hajtok, ami a Biblia szerint jó dolog. Mi humanisták igyekszünk a lehető legtisztességesebben, legméltányosabban és legbecsületesebben viselkedni, de anélkül, hogy ezért bármiféle jutalmat vagy büntetést várnánk a túlvilágon. Sem a testvéreim, sem a szüleim, sem a nagyszüleim nem hittek semmiféle túlvilági életben. Nekik elég volt az, hogy élnek. Mi humanisták a tőlünk telhető módon szolgáljuk az egyetlen absztrakciót, amit valóban ismerünk valamennyire: a közösségünket.

Egyébként én lennék az Amerikai Humanisták Szövetsége tiszteletbeli elnöke, nem mást követve eme teljesen funkcióatlan poszton, mint a néhai nagy science fiction író, Isaac Asimovot. Néhány évvel ezelőtt megemlékeztünk Isaacról, és a beszédemben azt mondtam: „Isaac most fent van a mennyben.” Ez volt a legviccesebb dolog, amit a humanistákból álló hallgatóság előtt mondhattam. A széksorok között fetrengtek a röhögéstől. Percekig tartott, míg helyreállt a rend. És, Isten bocsássa meg, de ha egyszer meghalok, remélem azt fogják mondani: „Kurt most fent van a mennyben.” Ez a kedvenc viccem.

Mit gondolnak a humanisták Jézusról? Én, mint minden humanista, azt mondom Jézusról: „Ha amit mondott, az jó, és túlnyomó része nagyon szép, akkor mit számít, hogy Isten volt-e, vagy sem?”

Ha azonban Krisztus nem mondta volna el a Hegyi beszédet, a könyörületről és megbocsátásról szóló üzenetével, akkor nem akarnék emberi lény lenni.

Inkább lennék csörgőkígyó.

Az emberi lények az elmúlt mintegy egymillió év során szinte mindennel kapcsolatban találgatásokra kényszerültek. Történelemkönyveink kiemelkedő alakjai voltak a leglenyűgözőbb, esetenként a legijesztőbb találgatóink.

Megnevezhetek közülük kettőt?

Arisztotelész és Hitler.

Az egyik jól találgatott, a másik rosszul.

Az emberek tömegei pedig úgy érzvén, mint mi is ma, ráadásul joggal, hogy nem elég képzettek, nemigen tehettek mást, mint hogy higgyenek valamelyik találgatónak.

Példának okáért azok az oroszok, akik nem sokra tartották Rettegett Iván tippjeit, valószínűleg azon kapták magukat, hogy a fejükhöz szögezték a kalapjukat.

El kell ismernünk, hogy a meggyőző találgatók, még Rettegett Iván is, aki ma hősnek számít Oroszországban, néha bátorságot adtak ahhoz, hogy elviseljünk ésszel fel nem fogható, rendkívüli szerencsétlenségeket. Satnya termés, járványok, vulkánkitörések, halvaszületett csecsemők – a találgatók gyakran azt az illúziót kínálták, hogy a jószerencse és a balszerencse megérthető, s valahogy értelmes, hatékony

módon kezelhető. Enélkül az illúzió nélkül már rég feladtuk volna.

Ám a találgatók valójában semmivel sem tudtak többet a hétköznapi embereknél, sőt néha kevesebbet, még akkor is, vagy különösen akkor, amikor azt az illúziót keltették bennünk, hogy irányíthatjuk a saját sorsunkat.

A meggyőző találgatás oly régóta a vezetés lényege, annyira áthatotta az emberi tapasztalást, hogy egyáltalán nem meglepő, hogy bolygónk legtöbb vezetője – a hirtelen ránk zúdult rengeteg információ ellenére – folytatni akarja a találgatást. Most rajtuk a sor, hogy folyvást találgassanak, és meg is hallgassák őket. A legharsányabb, legöntudatosabban tudatlan találgatások jelentős része ma Washingtonban zajlik. Vezetőinknek hányingerük van a hiteles tényektől, amiket a kutatók, a tudósok és az oknyomozó riporterek zúdítottak az emberiségre. Azt hiszik, hogy az országnak is hányingere van ezektől, és talán igazuk is lehet. Nem arról van szó, hogy vissza akarnának térni az aranyalapú valutára. Még ennél is elemibb dolgot szeretnének. Vissza akarnak terelni minket a varázsfőzet alapú valutára.

A csőre töltött pisztoly mindenkinek jó, kivéve a börtönök és az elmeegógyintézetek lakóit.

Így van.

A közegészségügyre költött milliók fokozzák az inflációt.

Így van.

A fegyverekre költött milliárdok csökkentik az inflációt.

Így van.

A jobboldali diktatúrák sokkal közelebb állnak az amerikai ideálokhoz, mint a baloldali diktatúrák.

Így van.

Minél több nukleáris robbanófejünk áll bevetésre készen, hogy bármelyik pillanatban útjukra engedhessük őket, annál nagyobb biztonságban van az emberiség, és annál jobb világot örökölnek majd az unokáink.

Így van.

Az ipari hulladékok, különösen a radioaktív hulladékok soha nem okoztak semmilyen kárt senkinek, úgyhogy senkinek egy szót sem kellene ejteni róluk.

Így van.

A nagyvállalatoknak meg kell engedni, hogy azt csináljanak, amit csak akarnak: megvesztegetés, a környezet elpusztítása, árkartellek létrehozása, az ostoba vásárlók becsapása, a verseny megszüntetése, és ha csődbe mennek, az államkincstár kifosztását is hagyni kellene nekik.

Így van.

Ez a szabadverseny.

Ez bizony így van.

A szegények biztos nagyon elrontottak valamit, különben nem lennének szegények, úgyhogy viseljék csak a gyerekeik a következményeket.

Így van.

Az Amerikai Egyesült Államoktól nem lehet elvárni, hogy gondoskodjon saját népéről.

Így van.

Azt majd megteszi a szabad piac.

Így van.

A szabad piac önszabályozó módon igazságos rendszer.

Így van.

Csak viccelek.

És ha önök közül valaki valóban művelt, gondolkodó ember, akkor annak nem fognak örülni Washingtonban. Ismerek néhány okos hetedikest, nekik szintén nem örülnének Washingtonban. Emlékeznek még azokra az orvosokra, néhány hónappal ezelőttről, akik összeálltak, és bejelentették, hogy egyszerű, egyértelmű orvosi tény, hogy még egy mérsékelt hidrogénbomba-támadást sem élhetnénk túl? Nos, értük sem rajonganak Washingtonban.

Még ha mi is lőnénk ki az első atomsortüzet, és az ellenség nem löne vissza, a felszabaduló mérgek valószínűleg az egész bolygóval végeznének.

És hogyan reagál erre Washington? Ők másra tippelnek. Mire jó a műveltség? A nagyhangú találgatók, akik gyűlölik az információkat, még mindig felelős poszton vannak. És a találgatók szinte kivétel nélkül magasan képzett emberek. Gondoljanak bele. El kellett dobniuk a képzettségüket, még ha a Harvardon vagy a Yale-en szerezték is.

Ha nem tennék ezt, nem folytatódhatna a végtelenségig a gátlástalan találgatás. Kérem, ne tegyék. Aki azonban felhasználja ma a művelt emberek rendelkezésére álló hatalmas mennyiségű tudást, az pokolian magányos lesz. A találgatók számbeli fölényben vannak – és most találgatnom kell: körülbelül tíz az egyhez arányban.

Ha esetleg nem vették volna észre, a szégyentelenül manipulált floridai választások eredményeként, mely során több ezer afroamerikait önkényesen megfosztottak szavazati jogától, most büszke, vigyorgó, előrszegett állú háborúmániásokként állunk a világ elé, rémisztően erős fegyverzettel – ellenfél nélkül.

Ha esetleg nem vették volna észre, úgy félnek tőlünk és úgy gyűlölnék minket, mint egykor a náciakat.

És joggal.

Ha esetleg nem vették volna észre, meg nem választott vezetőink több millió emberi lényt fosztottak meg emberi mivoltától pusztán a vallásuk és fajuk miatt. Megsebesítjük és megöljük és megkínózzuk és börtönbe vetjük őket.

Pofon egyszerű.

Ha esetleg nem tűnt volna fel, a saját katonáinkat is megfosztottuk emberi mivoltuktól. Nem vallásuk vagy fajuk, hanem alacsony társadalmi osztályuk miatt.

Bárhova elküldjük őket. Bármit elvégeztetünk velük.

Pofon egyszerű.

Az O'Reilly-faktor.

Úgyhogy hazátlan ember lettem, eltekintve a könyvtárosoktól és az *In These Times* című chicagói laptól.

Mielőtt megtámadtuk Irakot, a fenséges *New York Times* garantálta, hogy tömegpusztító fegyverek vannak ott.

Albert Einstein és Mark Twain lemondott az emberiségről élete végén, pedig Twain még az I. világháborút sem látta. A háború ma egyfajta tévéshow, az I. világháborút pedig két

amerikai találmány, a szögesdrót és a géppuska tette különösen szórakoztatóvá.

A srapnelt egy Shrapnel nevű angol találta fel. Ki ne vágya arra, hogy valamit elnevezzenek róla?

Kiváló elődeimhez, Einsteinhez és Twainhez hasonlóan most én is lemondok az emberiségről. II. világháborús veterán vagyok, és be kell vallanom, nem ez az első alkalom, hogy megadom magam egy könnyörtelen háborús gépezetnek.

Az utolsó szavaim: „Nem szabadna kitenni egy állatot az Életnek. Még egy egeret sem.”

A napalmot a Harvardon találták fel. *Veritas!*

Az elnökünk keresztény? Adolf Hitler is az volt.

Mit mondhatunk az ifjúságunknak most, amikor lelkiismereti aggályokkal nem rendelkező, sajnálat és szégyenérzet nélküli pszichopaták vették kezükbe kormányunk és vállalataink kincstárainak összes pénzét?

A legtöbb, amit adhatok, hogy ragaszkodom egy aprósághoz. Nem sokkal több, mint a semmi, s talán valamivel rosszabb is, mint a semmi. Az igazán modern hős eszméjére gondolok. Az én hősöm, Semmelweis Ignác életének lényegére gondolok.

Semmelweis Ignác 1818-ban született Budapesten. Akkor élt, amikor a nagyapám, meg amikor az önök nagyapái éltek, s bár úgy tűnhet, hogy ez nagyon régen volt, igazából csak tegnap történt.

Szülész lett, ami már önmagában is elég lehetne ahhoz, hogy modern hős legyen. Életét a csecsemők és anyák egészségének szentelte. Nagy hasznát vennénk még több ilyen hősnek. Napjainkban, ahogy a találgatók vezetése alatt egyre iparibbá és katonaiabbá válik életünk minden területe, a kutya sem törődik az anyákkal, a csecsemőkkel, az idősekkel, a testileg vagy lelkileg gyenge emberekkel.

Már említettem, hogy mennyire új ez az információ. Annyira új, hogy az az elmélet, miszerint sok betegséget bacilusok okoznak, még csak körülbelül 140 éves. A Long Islanden található sagaponacki házam majdnem kétszer olyan öreg. Nem tudom, hogyan építhették fel egy emberöltő alatt. Szóval a baciluselmélet elég új. Apám gyerekkorában Louis Pasteur még élt, és még sok vita folyt körülötte. Rengeteg nagyhatalmú találgató volt még, akik ádáz dühvel fordultak mindazok ellen, akik inkább Pasteurre hallgattak helyettük.

Igen, és Semmelweis Ignác szintén úgy hitte, hogy a bacilusok betegségeket okozhatnak. Amikor Bécsben egy szülőotthonban kezdett dolgozni, döbbenten tudta meg, hogy minden tíz anyából egy gyermekági lázban hal meg.

Ezek szegény asszonyok voltak – a gazdagok otthon szültek. Semmelweis megfigyelte a kórházi munkamódszert, és gyanítani kezdte, hogy az orvosok viszik át a fertőzést egyik betegről a másikra. Észrevette, hogy a hullaházból, boncolás után egyenesen a kismamákhhoz mentek. Ezért azt javasolta, hogy kísérleti jelleggel mossák meg a kezüket az orvosok, mielőtt hozzáérnének az anyákhoz.

Mondhatott volna ennél sértőbbet? Hogy merészelt ilyesmit javasolni a rangban fölötte állóknak? Rá kellett jönnie, hogy ő egy senki. Nem bécsi volt, nem voltak barátai és támogatói az osztrák nemesség körében. De a halálesetek száma nem csökkent, Semmelweis pedig – mivel sokkal kevésbé értett ahhoz, hogy miként jöjjön ki másokkal ebben világban, mint önök vagy én – továbbra is makacsul kérte kollégáit, hogy mossák meg a kezüket.

Azok pedig végül gúnyból, lenézésből, kifigurázásból engedtek neki. Nekiálltak, és szappanozták, szappanozták, dörzsölték, dörzsölték, tisztogatták a körmüket.

És a halálesetek ritkulni kezdtek – ezt képzeljék el! Ritkulni kezdtek a halálesetek. És Semmelweis mentette meg ezeket az életeket.

És joggal mondhatjuk, hogy végeredményben több millió életet mentett meg – feltehetőleg az önökét és az enyémet is. És hogyan mondtak köszönetet Semmelweisnek szakmája bécsi vezetői, egytől-egyik találgatók? Kénytelen volt otthagyni a kórházat, sőt Ausztriát is, aminek népét szolgálta. Magyarországon ért véget a pályafutása, egy vidéki kórházban. Ott mondott le az emberiségről – azaz rólunk és korunk információs tudásáról – és saját magáról.

Egy nap a boncteremben fogott egy szikét, amivel épp egy holttestet vágott fel, és szándékosan beledöfte a tenyerébe. Hamarosan meghalt vérmérgezésben – természetesen tudta, hogy ez fog történni.

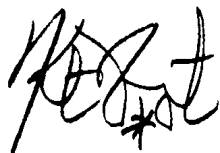
A találgatóké volt minden hatalom. Ismét győztek. Igen, a bacilusok voltak. A találgatók viszont elárultak magukról még

valamit, amit érdemes jól megjegyeznünk ma is. Valójában nem érdekli őket, hogy életeket mentsenek meg. Nekik csak az számít, hogy hallgassanak rájuk – miközben véget nem érően folytatják tudatlan találgatásaikat. Ha van számukra gyűlöletes dolog, akkor az a bölcs ember.

De önök csak azért is legyenek azok. Mentsenek meg életeket, mentsek meg a saját életüket is. Legyenek tisztességesek.

MI MI MINDENT,
ME ME MEGCSINÁLUNK,
HA MU MUSZAJ
HA MU HAMU
HAMU HA MUSZ,
HAMUKA PRÉSBEN
HAMUSAN ÉS
BE BE BE MEGCSINÁLUNK,
AMIG A SZUSZ TART,
AMIG A SZUSZ TART,
AMIG A SZUSZ.

(ORBÁN OTTÓ FORDÍTÁSA)

„Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük!” Sokan azt hiszik, hogy ezt Jézus mondta, mert annyira olyan, mint amilyeneket Jézus szeretett mondani. Valójában viszont Konfuciusz mondta, egy kínai filozófus, ötszáz évvel azelőtt, hogy megszületett volna a legnagyobb és leghumanistább emberi lény, Jézus Krisztus.

Marco Polo közvetítésével a kínaiaktól kaptuk a főtt tésztát és a puskapor képletét is. A kínaiak annyira ostobák voltak, hogy csak tűzijátékokhoz használták a puskaport. S akkoriban mindenki olyan ostoba volt, hogy a két féltekén senki sem tudta, hogy létezik egy másik is.

Kétségtelen, hogy nagy utat tettünk meg azóta. Néha azt kívánom, bárcsak ne így lenne. Gyűlölöm a hidrogénbombákat és a Jerry Springer show-t.

De térjünk vissza az olyan emberekre, mint Konfuciusz, Jézus és orvos fiam, Mark, akik mindegyike elmondta a maga módján, hogy viselkedhetnénk humánusabban, s talán hogyan tehetnénk kevésbé fájdalmas helylé a világot. Az egyik kedvenc emberi lényem Eugene Debs, aki a szülőállamomban, Indianában lévő Terra Haute-ból származik.

Ezt kapják ki! Eugene Debs, aki 1926-ban halt meg, amikor én még négyéves sem voltam, ötször indult a szocialista párt elnökjelöltjeként. 1912-ben 900 000 szavazatot szerzett, ami az összes szavazat mintegy 6 százaléka volt, ha egyáltalán el

tudnak képzelni egy ilyen arányt. A kampánya során ezt mondta:

Amíg létezik alsóbb néposztály, én hozzá tartozom.

Amíg létezik bűnöző népréteg, én hozzá tartozom.

Amíg egyetlen lélek is börtönben van, én sem vagyok szabad.

Hát nem hányingere támad az embernek mindentől, ami csak egy kicsit is szocialista? Mint például a nagy állami iskoláktól vagy az általános egészségbiztosítástól?

Amikor reggel kakasszóra kipattannak az ágyból, nem szeretnék azt mondani: „Amíg létezik alsóbb néposztály, én hozzá tartozom. Amíg létezik bűnöző népréteg, én hozzá tartozom. Amíg egyetlen lélek is börtönben van, én sem vagyok szabad.”

Vagy mit szólnának Jézus Hegyi beszédéhez és a boldogságokhoz?

Boldogok a szelídek, mert övék lesz a föld.

Boldogok az irgalmasok, mert majd nekik is irgalmaznak.

Boldogok a békeességben élők, mert Isten fiainak hívják majd őket.

És így tovább.

Nem épp a republikánusok programja. Nem épp George W. Bush, Dick Cheney vagy Donald Rumsfeld szövege.

Nem tudom miért, de a legharsányabb keresztények sohasem beszélnek a boldogságokról. Viszont gyakran könnyes szemmel követelik, hogy a középületekben függesszék ki a Tízparancsolatot. Ami persze Mózesé, nem Jézusé. Még egyiket sem hallottam, hogy azt követelte volna, hogy a Hegyi beszédet és a boldogságokat függesszék ki bárhová.

A „boldogok az irgalmasok”-at a tárgyalóterekben?

A „boldogok a békességben élők”-et a Pentagonban?

Ugyan már!

Ezért van az, hogy a bárki számára elegendő idealizmus nem illatosított rózsaszín felhőkből áll. Ez a törvény! Ez az Egyesült Államok Alkotmánya!

Én azonban a magam részéről úgy érzem, hogy országunkat, melynek Alkotmányáért egy igazságos háborúban harcoltam, akár a marslakók és a hullarablók is megszállhatták volna. Néha azt kívánom, bárcsak így lenne. Ehelyett az történt, hogy a némafilmek legbugyutább zsaruirra emlékeztető puccsal ragadták el tőlünk.

Egyszer megkérdezték tőlem, hogy lenne-e ötletem egy igazán rémisztő valóságshow-hoz. Hát van egy ötletem, amitől égnek állna a hajuk: „Rossz tanulók a Yale-ről.”

George W. Bush a felső tízezerbe tartozó rossz tanulókkal vette magát körül, akik semmit sem tudnak a történelemtől vagy a földrajzról, illetve a fehér felsőbbrendűség nem túl visszafogott hirdetőivel, avagy keresztényekkel, továbbá – s ez a legijeszítőbb – pszichopata személyiségekkel, azaz PSZ-ekkel, ahogy az orvosi nyelvben jelölik az okos, megnyerő egyéneket, akiknek nincs lelkiismeretük.

Ha valakit PSZ-nek nevezünk, akkor ugyanolyan tökéletesen elfogadható diagnózist adunk, mintha azt mondanánk, hogy vakbélgyulladás vagy lábgombája van. A PSZ-ekről szóló klasszikus szakirodalom Dr. Hervey Cleckley *Az épelméjűség maszkja* című kötete. Dr. Cleckley a Georgiai Orvosi Egyetem klinikai pszichiátria professzora volt, és 1941-ben adta ki híres könyvét. Olvassák el!

Vannak, akik süketnek születnek, vannak, akik vaknak stb. Ez a könyv azokról a veleszületetten szellemi fogyatékos emberekről szól, akik ezt az egész országot és a bolygó számos egyéb részét teljesen megbolondítják. Ezek az emberek lelkiismeret nélkül születtek, és egyszer csak olyan helyzetbe kerültek, hogy bármit megtehetnek.

A PSZ-ek szalonképesek, pontosan tudják, milyen szenvedést okoznak tetteikkel másoknak, de egyszerűen nem foglalkoznak vele. Nem is képesek foglalkozni vele, ugyanis elmebetegek. Hiányzik egy kerekük!

És van-e szindróma, mely jellemzőbb lenne az Enron, a WorldCom és a világ többi számos vezetőjére, akik tönkretették alkalmazottaikat, befektetőiket és az országot, miközben meggazdagodtak, s akik ennek ellenére is olyan makulátlannak

érik magukat, mint a ma született bárány, szemük sem rebben arra, hogy ki mit mond nekik vagy róluk? És fenntartanak egy háborút, ami a milliomosokból milliárdosokat, a milliárdosokból trilliárdosokat csinál, és övük a tévé, és ők pénzelik George Busht, és nem azért, mert ellenzi a melegek házasságkötését.

Oly sok szívtelen PSZ van most fontos pozíciókban a szövetségi kormányban, mintha vezetők lennének, nem pedig betegek. Átvették az irányítást. Átvették a kommunikáció és az iskolák irányítását, úgyhogy ennyi erővel akár a megszállt Lengyelország is lehetnénk.

Talán úgy érezték, hogy ha beleviszik az országunkat egy véget nem érő háborúba, akkor egyszerűen tesznek valami határozottat. Többek között épp az tette lehetővé sok PSZ számára, hogy feltörjenek a vállalatoknál és már a kormányban is, hogy ennyire határozottak. Minden kibaszott nap csinálnak valamit, és nem félnek semmitől. A normális emberekkel szemben soha nincsenek kételyeik, azon egyszerű oknál fogva, hogy le sem szarják, mi fog történni. Egyszerűen képtelenek rá. Csinálják ezt! Csinálják azt! Mozgósítsák a tartalékokat! Privatizálják az állami iskolákat! Támadják meg Irakot! Fogják vissza az egészségügyi ellátást! Hallgassák le mindenki telefonját! Csökkentsék a gazdagok adóit! Vegyenek egy trillió dolláros rakétaelhárító-pajzsot! Basszák meg a *Habeas Corpus*t, a Sierra Clubot és az *In These Times*t, és nyalják ki a seggem!

Drága Alkotmányunknak van egy tragikus hibája, és nem tudom, hogyan javíthatnánk ki. Éspedig a következő: csak az

elmebetegek akarnak elnökök lenni. Ez már a középiskolában is nyilvánvaló volt. Csak az egyértelműen dilis srácok indulnak az osztályelnökségért.

Michael Moore *Fahrenheit 9/11* című filmjének címe Ray Bradbury klasszikus science fiction regénye, a *Fahrenheit 451* címének a paródiája. A négyszázötvenegy Fahrenheit fok egész véletlenül a papír gyúléspontja, a papíré, amiből a könyvek készülnek. Bradbury regényének hőse egy végrehajtó, akinek az a feladata, hogy könyveket égessen.

A könyvégetésekről szólván gratulálni szeretnék a könyvtárosoknak, akik nem fizikai erejükről és nem politikai kapcsolataikról vagy vagyonukról híresek, ám akik az egész országban makacsul ellenálltak azoknak az antidemokratikus zsarnokoknak, akik megpróbálták eltávolítani bizonyos könyveket a polcaikról. A könyvtárosok inkább megsemmisítették a kölcsönzési listákat, semmint hogy átadják a gondolatrendőrségnek azon személyek neveit, akik kikölcsönözték a szóban forgó címeket.

Szóval még mindig létezik az az Amerika, amit szeretek, ha nem is a Fehér Házban, a Legfelsőbb Bíróságon, a Szenátusban, a Képviselőházban vagy a médiában. Az az Amerika, amit szeretek, a közkönyvtárak pultjainál létezik.

Továbbra is a könyveknél maradva: mindennapi hírforrásaink, az újságok és a tévé annyira gyávák, annyira nem figyelnek oda az amerikai népre, és annyira kevés információt

közölnek, hogy csak könyvekből tudhatjuk meg, valójában mi is történik körülöttünk.

Hadd mondjak egy példát: Craig Unger *Bush háza, Szaud háza* című könyve, ami 2004 elején, abban a megalázó, szégyenteljes, véráztatta évben jelent meg.

EZZEL VÉGE
A JÓ HÍREKNEK,
MINDEN VONATKOZÁSBAN.
BOLYGÓNK IMMUN-
RENDSZERE IGYEKSZIK
MEGSZABADULNI
AZ EMBERTŐL.
ÉS PONTOSAN EZZEL
ÉRHETI EL CÉLJÁT.

KV

2004. NOV. 3., REGGEL 6 ÓRA

A handwritten signature in white ink, appearing to be 'K. V.' with a small asterisk or mark at the end.

Néhány évvel ezelőtt kaptam egy levelet

Ypsilantiból, egy naiv asszonytól. Tudta, hogy én is naiv vagyok, ami annyit tesz, hogy egész életemben Roosevel-féle északi demokrata voltam, az egyszerű melósok barátja. Az asszony gyereket várt – nem tőlem –, és tudni szeretete volna, hogy szabad-e ebben a gonosz világban életet adnia egy ilyen édes és ártatlan teremtménynek.

Ezt írta: „Szeretném tudni, mit gondol egy 43 éves nőről, aki végre gyermeket vár, de fél új életet adni egy ilyen rémisztő világban.”

Ne tegye! Ezt akartam válaszolni neki. Talán a gyermek lesz a következő George W. Bush vagy Lucrezia Borgia. Abból a szempontból szerencsés lesz, hogy olyan társadalomba születik, ahol még a szegények is túlsúlyosak, ám abból szempontból szerencsétlen, hogy ugyanebben a társadalomban a legtöbb ember nem részesül egészségbiztosításban, megfelelő állami oktatásban, s a halálos injekció meg a háborúzás a tévéműsor része, ahhoz pedig, hogy egyetemre menjen valaki, egy kezével és egy lábával kell fizetnie a harctéren. Mindez nem lenne elmondható, ha a gyermek kanadai, svéd, angol, francia vagy német lenne. Úgyhogy vagy próbálkozzon a biztonságos szexszel, vagy vándoroljon ki.

Ám nem ezt válaszoltam, hanem azt, hogy a zene mellett azok a szentek tették szinte elviselhetővé az életet számomra, akik bárhol létezhetnek. Szentek alatt azokat az embereket értettem, akik tisztességesen viselkedtek egy megdöbbenően tisztességtelen társadalomban.

Joe, egy pittsburgi fiatal egy kéréssel fordult hozzám: „Mondja, kérem, hogy minden rendben lesz.”

„Üdvözlöm a Földön, fiatalember”, válaszoltam. „Nyáron meleg van, télen hideg. Kerek, nedves és zsúfolt. Odakint, Joe, van vagy száz éve. Mindössze egy szabályról tudok: Az istenit, Joe, légy jó ember!”

Egy fiatalember nemrég a következőket írta Seattle-ből:

Nemrégiben felszólítottak, hogy a manapság általánossá vált módi szerint vegyem le a cipőmet a repülőtér biztonsági vizsgálatánál. Miközben feltettem a cipőmet a tálcára, egyszer csak olyan abszurdnak tűnt az egész. Le kell vennem a cipőmet, hogy egy röntgengéppel átvilágítsák, mert egy fickó a papucsával próbált meg felrobbantani egy utasszállítót. Arra gondoltam, ilyen világot még maga Kurt Vonnegut sem tudna elképzelni. Most, hogy feltehetek önnek ilyen kérdéseket, hadd kérdezzem meg: el tudott volna képzelni ilyesmit? (Mert ha valaki rájön, hogyan lehet robbanó alsógatyát készíteni, akkor nagy bajban leszünk.)

Ezt írtam vissza:

A repülőtéren cipőbuzera meg a narancs kód persze világméretű kibaszás. De az örök kedvencem az, amit Abbie Hoffman (1936-1989), a szent háborúellenes bohóc követett el a vietnami háború alatt. Bejelentette, hogy a legújabb anyag a végbélen át beadagolt banánhéj. Ezután az FBI tudósai banánhéjat dugdostak a seggükbe, hogy kiderítsék, igaz-e vagy sem. Legalábbis nagyon reméltük.

Az emberek félnek. Vegyük például ezt a cím nélkül író férfit:

Mit tenne, ha tudná, hogy valaki veszélyt jelent önre - mondjuk pisztoly van a zsebében, és úgy érzi, egy pillanatig sem habozna önnel szemben használni? Tudjuk, hogy Irak veszélyt jelent ránk és az egész világra. Miért ülünk tétlenül, úgy téve, mintha biztonságban lennénk? Pontosán ez történt az al-Kaidával szeptember 11-ével. Irak esetében azonban sokkal nagyobb léptékű a fenyegetés. Dőljünk

hátra, és legyünk kisgyerekek, akik csak ülnek, és félnek, és várnak?

Ezt írtam vissza:

Kérem, mindannyiunk érdekében fogjon egy sörétes puskát lehetőleg egy 12-es duplacsövűt, és lője szét a szomszédságában mindazoknak a fejét – a rendőrökét kivéve –, akiknél fegyver lehet.

Egy férfi a Maine állambeli Little Deer Isle-ről a következőt kérdezte:

Igazából mi készíti az al-Kaidát a gyilkosságokra és az öngyilkos merényletekre? Az elnök azt mondja: „Gyűlölik a szabadságjogainkat” – a szabad vallásgyakorlás jogát, a szólásszabadságot, a szavazati és gyülekezési szabadságot, az egymással való egyet nem értés jogát, ám biztos, hogy nem ezt tudta meg a guantanamoi foglyoktól vagy a katonai jelentésekből. Miért hagyja a kommunikációs ipar, és miért hagyják választott politikusaink, hogy Bush megússza ezzel az ostobasággal? És hogy lesz valaha is béke, hogyan bízhatunk egyáltalán

vezetőinkben, ha nem mondják el az igazat az amerikai népnek?

Nos, az ember azt kívánja, hogy bárcsak keresztények lennének azok, akik egy Miki egér puccsal elfoglalták szövetségi kormányt, s így az egész világot, akik hatástalanították az Alkotmányba épített biztonsági mechanizmusokat egyszóval a Képviselőház és a Szenátus és a Legfelsőbb Bíróság, és bárcsak keresztények lennének Mi, a Nép is. Ám amint azt William Shakespeare már régesrég megmondta: „Az ördög néha Szentírást idéz.”*

Vagy ahogy egy San Francisco-i férfi fogalmazott a levelében:

Hogy lehet ilyen ostoba az amerikai közvélemény? Az emberek még mindig elhiszik, hogy Busht megválasztották, hogy törődik velünk, és hogy van valami fogalma arról, hogy mit csinál. Hogyan „menthetünk meg” egy népet azzal, hogy legyilkoljuk és leromboljuk az országát? Hogyan indíthatunk megelőző csapást abban a hitben, hogy hamarosan megtámadnak minket? Bush-hoz nem ér el sem az értelem, sem a józan ész, sem az erkölcs. Egy idióta pojáca, és mi követjük a szakadékba.

---

* Vas István fordítása.

Miért nem látják az emberek, hogy az a katonai diktátor a Fehér Házban meztelen?

Közöltem vele, hogy ha kételkedik abban, hogy démonok vagyunk a pokolban, akkor olvassa el *A rejtélyes idegent*, amit Mark Twain 1898-ban, jóval az I. világháború (1914-1918) előtt írt. A címadó történetben saját komor örömeire – és az enyéimre is – bebizonyítja, hogy nem Isten, hanem a Sátán teremtette a földet és „az átkozott emberi fajt”. Ha ezt nem hiszi el, olvassa el a reggeli újságot. Mindegy, hogy melyiket. Mindegy, hogy mikorit.

NEM ÉRTEM,
MI LEHET
EZ A FELHAJTÁS
A SZOPÁS
MEG A GOLF
KÖRÜL?
- MARSLAKÓK

ARot

Namármost, van egy jó hírem az önök

számára, és van egy rossz is. A rossz hír az, hogy a marslakók leszálltak New Yorkban, és a Waldorf Astoriában laknak. A jó hír az, hogy csak hajléktalan férfiakat, nőket és gyerekeket esznek, bőrszínre való tekintet nélkül, és gázolajat pisilnek.

Töltsék ezt a pisit egy Ferrariba, és akár száz mérföld per órás sebességgel is mehetnek. Töltsék egy repülőgépbbe, és olyan gyorsan mehetnek, mint egy puskagolyó, és mindenféle szemetet dobálhatnak az arabokra. Töltsék egy iskolabuszba, és az elviszi majd a gyerekeket az iskolába, sőt haza is hozza őket. Töltsék egy tűzoltóautóba, és az elviszi a tűzoltókat a tűzhöz, hogy el tudják oltani. Töltsék egy Hondába, és az elviszi magukat dolgozni, aztán meg haza.

És még nem is tudják, mit szarnak a marslakók. Urániumot. Egy adag elég ahhoz, hogy fűtéssel és világítással lásson el minden házat és iskolát és templomot és üzletet Tacomában.

De komolyan, ha lépést tartanak a közelmúlt eseményeivel a bulvárlapokban, akkor tudják, hogy egy marslakó antropológuscsoport tíz éven át tanulmányozta a kultúránkat, mivel a mi kultúránk az egyetlen, ami egy lyukas garast sem ér az egész bolygón. Brazíliát és Argentínát nyugodtan leírhatjuk.

Szóval a múlt héten mentek haza, mert megtudták, milyen rettenetes globális felmelegedésre számíthatunk. Az űrhajójuk egész véletlenül nem repülő csészealj volt. Sokkal inkább repülő levesestálnak tűnt. És igen, a marslakók kicsik: mindössze tizenöt centi magasak. De nem zöldek. Mályvaszínűek.

És kis mályvaszínű vezérük búcsúként azt mondta vékony, vinnyogó-vijjogó hangján, hogy két dolog van az amerikai kultúrában, amit a marslakók sohasem fognak megérteni.

– Nem értem – visította –, mi ez a felhajtás a szopás meg a golf körül?

Ez részlet egy regényből, amin az elmúlt öt évben dolgoztam. Gil Bermanról szól, aki harminchat évvel fiatalabb nálam, és szólókomikus a világ végén. Arról szól, hogy vicceket gyárt, miközben kipusztítjuk a halakat az óceánokból, és elhasználjuk az ásványi energiahordozók utolsó darabjait, cseppjeit és molekuláit. A világ azonban nem hagyja, hogy vége legyen.

Ideiglenes címe – nem jó cím, tudom – *Ha ezt Isten megérhette volna*. És idehallgassanak, ideje köszönetet mondanunk Istennek azért, hogy olyan országban élhetünk, amelyben még a szegények is túlsúlyosak. Mondjuk, ezen még változtathat a Bush-diéta.

Visszatérve a regényre, amit soha nem leszek képes beferezni, a *Ha ezt Isten megérhette volna*: a főhős, az ítéletnap komikus nemcsak elítéli az ásványi energiahordozóktól való függőségünket meg a Fehér Ház aktatologatóit, hanem a túlnépesedés miatt a szexualitás ellen is kikel. Gil Berman ezt hirdeti a közönségének:

Dafkeségből herélt lettem. Olyan önmegtartóztató életet élek, mint a heteroszexuális római katolikus papság legalább ötven százaléká. És az

önmeztartóztatás nem olyan, mint a gyökérkezelés. Olcsó és kényelmes. Méghogy biztonságos szex! Az önmeztartóztatás után semmit sem kell tenni, mert nincs utána.

És amikor a zajládám, ahogy a tévémet nevezem, ciciket villant fel, és a képembe vigyorog, és azt mondja, ma este rajtam kívül mindenki megfektet valakit, és hogy vészhelyzet van, úgyhogy rohanjak venni egy autót vagy valamilyen tablettát, vagy egy összecusukható tornatermet, ami befér az ágyam alá, akkor csak kacagok, mint egy hiéna. Tudom, és maguk is tudják, hogy rendes amerikaiak milliói és milliói - a jelenlévőket sem kivéve - nem fognak senkit ágyba vinni ma este.

És mi, dafke heréltek, szavazunk! Már alig várom azt a napot, amikor nem más, mint az Egyesült Államok elnöke - aki valószínűleg szintén nem fektet le senkit ma este - kihirdeti a Kasztráltak Napját. Milliósámra fogunk előbújni rejtekünkben. Vállt vállnak vetve, felszegett állal menetelünk majd e cicimániás demokrácia főutcáin, és csak kacagunk, mint a hiénák.

És mi van Istennel? Ha ezt megérhette volna? Gil Berman szerint: „Istennek ateistának kellene lennie, mert szar került a légkondiba, méghozzá egy vagonra való.”

Azt hiszem, az egyik legnagyobb hiba, amit elkövetünk – mármint azután, hogy emberek vagyunk – az idővel, az idő valódi mibenlétével kapcsolatos. Itt van ez a rengeteg szerkezet, amivel felszeleteljük, mint a szalámit, az a sok óra meg naptár, és elnevezzük a szeleteket, mintha a mieink lennének, és soha nem változhatnak meg – „1918. november 11, 11:00 óra” –, pedig valójában valószínűleg darabokra fognak törni, vagy szétfolynak, mint a higanycseppek.

Nem lehetséges akkor, hogy a II. világháború az első egyik oka volt? Mert ha nem így van, akkor az első továbbra is az egyik leghátborzongatóbb megmagyarázhatatlan ostobaság marad. Vagy próbálkozzunk meg ezzel: nem lehetséges, hogy az olyan látszólag felülmúlhatatlan zsenik, mint Bach és Shakespeare és Einstein, valójában nem emberfölötti tehetségek voltak, hanem csak plagizátorok, akik a jövőből lopták remekműveiket?

2004. január 20-án, kedden ezt a faxot küldtem Joel Bleifussnak, szerkesztőmnnek az *In These Times*nál:

NÁLUNK NARANCS KÓD LÉPETT ÉLETBE.
GAZDASÁGI TERRORTÁMADÁS
VÁRHATÓ ESTE 8 KÖRÜL. KV

Aggodalmasan felhívott, hogy mi ez az egész. Azt mondtam, majd elárulom, ha több információm lesz azokról a bombákról, amiket George Bush készült ledobni évértékelő beszédében.

Aznap éjjel felhívott egy barátom, a sehol nem kapható science fiction író, Kilgore Trout. Megkérdezte:

– Láttad az évértékelő beszédet?

– Igen, és eszembe is juttatta, mit mondott a nagy brit szocialista drámaíró, George Bernard Shaw erről a bolygóról.

– Mit mondott?

– Azt mondta: „Nem tudom, élnek-e emberek a Holdon, de ha élnek, akkor a Földet használják elmeegógyintézetnek.” És nem a bacilusokról vagy az elefántokról beszélt. Hanem az emberekről.

– Értem.

– Szerinted nem a Föld a Világegyetem elmeegógyintézete?

– Kurt, nem hiszem, hogy bármilyen módon állást foglaltam volna a kérdésben.

– Megöljük ezt a bolygót, ezt a létfenntartó rendszert a mérgeinkkel, amik az atomenergiával és ásványi energiahordozókkal folytatott termodinamikai dárídó során

keletkeznek. Mindenki tisztában van ezzel, és gyakorlatilag senkit sem érdekel. Hát ilyen örültek vagyunk. Szerintem a bolygó immunrendszere az AIDS-szel, az új influenzatörzsekkel és a tuberkulózissal próbál megszabadulni tőlünk. Szerintem meg is kellene szabadulnia tőlünk. Ostoba állatok vagyunk. Van az a buta Barbra Streisand-dal – „Azok, akiknek szükségük van másokra, a legszerencsésebbek a világon” –, nos, a kannibálokról énekel. Rengeteg ennivalójuk van. Igen, a bolygó igyekszik megszabadulni tőlünk, de attól tartok, már túl késő.”

Azzal elköszönök barátomtól, leteszem a telefont, leülök, és megírom ezt a sírverset: „A jó öreg Föld – megmenthettük volna, de túl fősvények és lusták voltunk.”

Handwritten signature or scribble.

KÜLÖNÖS
UTICÉLOK –
AZ ISTEN
TÁNCÓRAI

–BOKONON

(BORBÁS MÁRIA FORDÍTÁSA)

Régebben egy autókereskedés tulajdonosa

és vezetője voltam West Barnstable-ban, Massachusettsben A kereskedést úgy hívták, hogy Saab Cape Cod. Harminchárom évvel ezelőtt szálltam ki az üzletből. A Saab akkoriban svéd autó volt, mint ahogy ma is az, és azt hiszem, autókereskedőként tanúsított kudarcom magyarázatul szolgál arra, ami egyébként megfejtethetetlen rejtély lenne: miért nem adtak nekem a svédek irodalmi Nobel-díjat. Egy régi norvég közmondás: „A svédek farka rövid, de az emlékezetük hosszú.”

Szóval: a Saabnak akkoriban mindössze egy modellje volt, ami leginkább a VW bogárra hasonlított. Kétajtós szedan, de orrmotoros. Fordított zsanérú ajtajai voltak, amik előszeretettel nyíltak ki a menetszélnben. Eltérően az összes többi autótól, ám hasonlóan a fűnyíróhoz és a csónakmotor hoz, nem négyütemű, hanem kétütemű motor hajtotta. Azaz minden egyes tankolás alkalmával egy kanna olajat is bele kellett önteni. Nem tudom miért, de a nem lesbikus nők nem szerették ezt csinálni.

A megvásárlása mellett felhozott legfontosabb érv az volt, hogy egy Saab le tudott hagyni egy VW-t a lámpánál. Ha azonban életünk társa elfelejtett olajat tölteni az utolsó tank benzínhez, akkor a kocsival együtt tűzijátékká váltunk.

Elsőkerék-meghajtású volt, ami csúszós úton vagy kanyarban gyorsítva valamelyest segített. És ott volt még az is, amit az egyik reménybeli vevőm osztott meg velem: „Ők gyártják a legjobb órákat. Miért ne ők gyártsanak a legjobb autókat is?”

Az akkori Saabot össze sem lehet hasonlítani a mai karcsú, erős, négyütemű yuppie egyenautóval. Ha úgy tetszik, olyan repülőgéptervezők éjszakai magömlése volt, akik még soha nem láttak autót. Éjszakai magömlést mondtam? Ezt hallgassák: a műszerfalon volt egy gyűrű, ami egy láncban folytatódott, ami viszont egy csigasoron futott végig a motorházban. Amikor meghúztuk, a másik vége felemelt egy amolyan rugós tengelyű redőnyszerűséget az elülső hűtőrács mögött. Ez volt hivatott melegen tartani a motort, míg az autó vezetője elment valahova. Úgyhogy ha nem maradt túl sokáig, a motor gond nélkül beindult.

Ha azonban túl sokáig maradt, redőny ide vagy oda, az olaj elvált a benzintől, és leszállt a tank aljára, mint a melasz. Ilyenkor beindítva az autót olyan füstfüggönyt gerjesztettünk, mint egy torpedó a tengeri csatában. Én egyszer Woods Hole egész városát sötétségbe borítottam, méghozzá egy verőfényes délben, mivel több mint egy hétre otthagytam a Saabot egy parkolóban. Azt mesélik, az ottani öregek néha még ma is azon tanakodnak, hogy honnan jöhetett az a hatalmas füst. Úgyhogy kezdtem csúnyákat mondani a svéd tervezésre, és ezzel elütöttem magam a Nobel-díjtól.

Baromi nehéz úgy megalkotni a vicceket, hogy működjenek. A *Macskabölcsőben* például ott vannak azok a nagyon rövid fejezetek. Mindegyik egynapi munkával született, és mindegyik egy vicc. Ha egy tragikus szituációról írnék, nem lenne elengedhetetlenül szükséges úgy időzíteni, hogy biztosan működjön. Egy tragikus jelenettel nem igazán lehet mellélőni.

Szükségszerűen megindító lesz, ha mindegyik kötelező elem a helyén van. A viccírás viszont olyan, mint az alapoktól kezdve felépíteni egy egérfogót. Nagyon keményen kell dolgozni ahhoz, hogy épp akkor csapjon le, amikor le kell csapnia.

Még ma is hallgatok kabarét, pedig nem sok maradt belőle. Talán még Groucho Marx kvízműsorának, *Az életed a tétnek* az ismétlése áll hozzá a legközelebb. Ismerek olyan egykor vicces írókat, akik ma már nem viccesek, mert megkomolyodtak, és már nem tudnak viccelni. Ott van például Michael Frayn brit író, *A bádogember* szerzője. Belőle nagyon komoly alak lett. Valami történt a fejében.

A humor egy eszköz arra, hogy távol tartsuk magunktól az élet nehézségeit, egy eszköz arra, hogy megvédjük magunkat. Az ember a végén belefárad, a hírek továbbra is szörnyűek, és a humor is megszűnik működni. Mark Twain is rettenetesnek találta az életet, de a vicceivel kordában tartotta ezt a rettenetet... Aztán a végén már nem tudta tovább csinálni. Meghalt a felesége, a legjobb barátja és két lánya. Ha valaki sokáig él, sokan meghalnak körülötte azok közül, akik igazán közel állnak hozzá.

Lehetséges, hogy már én sem tudok viccelni – hogy a vicc már nem megfelelő védekezési mechanizmus. Egyes emberek viccesek, mások nem. Régen vicces voltam, de lehet, hogy már nem vagyok az. Lehet, hogy annyi sokk és csalódás ért, hogy a humor nyújtotta védelem már nem működik. Talán mogorva lettem, mert oly sok mindent láttam, ami sértett, hogy már nem vagyok képes a nevetés révén megbirkózni velük.

Lehet, hogy mindez már megtörtént. Tényleg nem tudom, milyen leszek ezentúl. Csak útitárs vagyok, aki kíváncsian nézi, mi fog történni ezzel a testtel és ezzel az aggyal. Megijeszt, hogy író lettem. Nem hiszem, hogy képes lennék irányítani az életemet vagy az írásomat. Az összes többi író, akit ismerek, úgy érzi, hogy ő irányítja saját magát, nekem viszont nincs meg ez az érzésem. Nem rendelkezem ezzel az irányítással. Egyszerűen csak valamivé válok.

Igazából sohasem akartam mást, csupán megadni az embereknek a nevetés jelentette megkönnyebbülést. A humor gyógyszer lehet, akár az aszpirin. Ha száz év múlva még nevetni fognak az emberek, akkor elégedett lehetek.

Bocsánatot kell kérnem mindazoktól, akik egyidősek az unokáimmal. Márpedig valószínűleg sokan egyidősek az unokáimmal azok közül, akik ezeket a sorokat olvassák. Az unokáimat önkéhez hasonlóan nagyvonalúan átverik és becsapják a mi Baby Boomkor született cégvezetőink és politikusaink.

Igen, szörnyű felfordulás van ezen a bolygón. De hát mindig is az volt. Soha nem létezett semmiféle „azok a régi szép idők”, mindig is csak a mindennapok voltak. Én pedig azt szoktam mondani az unokáimnak: „Ne nézzetek így rám. Én csak most érkeztem.”

Vannak vén szivarok, akik azt mondják, hogy addig senki sem válhat felnőtté, amíg valahogy át nem élt – mint ők – néhány híresen nyomorúságos időszakot: a gazdasági válságot, a világháborút, Vietnámot, bármit. A történetmondók a felelősek ezért a destruktív, hogy azt ne mondjam: öngyilkos mítoszért. A történetekben a szörnyű felfordulások után a főszereplők újra és újra képesek legalább annyit kisajtolni magukból: „Ma nő vagyok. Ma férfi vagyok. Vége.”

Amikor hazatértem a II. világháborúból, Dan bácsikám hátba veregetett, és így szólt: „Most már férfi vagy.” Úgyhogy megöltem őt. Na, nem igazából, de nagyon nagy kedvem lett volna hozzá.

Dan, az én rossz bácsikám, aki azt állította, hogy egy férfi csak akkor lehet férfi, ha megjárja a háborút.

De volt egy jó bácsikám is, a néhai Alex bácsi. Apám öccse volt, a Harvardon végzett, soha nem született gyereke, egész életében becsületes életbiztosítási ügynökként dolgozott Indianapolisban. Igen olvasott és bölcs volt. Legfőbbképpen arra panaszkodott embertársai kapcsán, hogy azok nagyon ritkán veszik észre azt, amikor boldogok. Amikor nyaranta egy almafa alatt üldögélve limonádét kortyolgattunk, és lustán cseverésztünk mindenféléről, szinte már zsongva, mint a méhek, Alex bácsikám váratlanul megszakította ezt a jókedélyű társalgást, és felkiáltott: „Ha ez nem kellemes, akkor nem tudom, mi lehetne az!”

Úgyhogy én ugyanezt csinálom most, és ezt csinálják a gyerekeim és az unokáim is. És önöket is arra biztatom, hogy vegyék észre, amikor boldogok, és kiáltsanak fel, mormolják a

bajuszuk alatt, vagy legalább magukban jegyezzék meg: „Ha ez nem kellemes, akkor nem tudom, mi lehetne az!”

A képzelet nem velünk született adottság. A tanárainknak, a szüleinknek kell kifejleszteniük bennünk. Egykoron nagyon fontos volt a képzelet, mert ez jelentette a szórakozás első számú forrását. 1892-ben egy hétéves fiú elolvashatott mondjuk egy történetet – egy nagyon egyszerű történetet – egy kislányról, akinek elpusztult a kutyája. Vajon nem támadt sírhatnékja tőle? Nem tudta, hogyan érezte magát ez a kislány? Aztán elolvashatott egy másik történetet egy gazdag emberről, aki elcsúszott egy banánhéjon. Vajon nem tört ki harsány nevetésben? Ez a képzeletáramkör a mi fejünkbe is be van építve. Amikor elmegyünk egy kiállításra, csak festékekkel összemaszatolt téglalapokat látunk, amik évszázadok óta nem mozdultak. Semmiféle hang nem jön ki belőlük.

A képzeletáramkör úgy van kialakítva, hogy a legminimálisabb ingerre is reagáljon. A könyvek alapvetően huszonhat fonetikai jelből, tíz számjegyből és körülbelül nyolc írásjelből állnak – az emberek pedig megnézik ezeket, és látják maguk előtt a Vezúv kitörését vagy a waterloo-i csatát. Azonban ma már nem feltétlenül a tanároknak és a szülőknek kell kialakítaniuk ezeket az áramköröket. Ma már vannak profin elkészített műsorok, remek színészekkel, nagyon meggyőző helyszínekkel, hangokkal és zenével. Ma már van információs

szupersztráda. Körülbelül annyi szükségünk van az áramkörökre, mint a lovaglótudományunkra. Azok, akikbe beépítettek képzeletáramköröket, ránéznek egy emberi arcra, és történeteket látnak benne; mindenki más számára egy arc csak egy arc.

És tessék, az előbb pontosvesszőt használtam, pedig már az elején kikötöttem, hogy ne használják. Azonban szándékosan tettem ezt. Azt akartam jelezni vele: a szabályok csak egy ideig érvényesek, még a jó szabályok is.

Ki volt a legbölcsebb ember, akivel életem során találkoztam? Egy férfi volt az, bár természetesen nem feltétlenül kellett volna férfinak lennie. Saul Steinberg grafikusra gondolok, aki már halott, mint mindenki más, akit ismerek. Bármit kérdezhettem tőle, hat másodperc múlva megadta a pontos választ, mogorván, szinte morogva. Romániában született, egy olyan házban, aminek – saját elmondása szerint – „az ablakain beláttak a ludak”.

– Saul, mit gondoljak Picassóról? – kérdeztem tőle. Hat másodperc csend, majd a válasz:

– Isten azért küldte őt a Földre, hogy megmutassa nekünk, milyen *igazán* gazdagnak lenni.

Aztán:

– Saul, én regényíró vagyok, és sok barátom is az, méghozzá nem is rosszak, mégis, amikor beszélgetünk, úgy érzem, mintha teljesen más szakmát űznénk. Mitől érzem így?

Hat másodperc csend, majd a válasz:

– Nagyon egyszerű. Kétfajta művész van, s egyik sem jobb a másikinál. Ám az egyik a saját művészete történetére reflektál, a másik pedig magára az életre.

– Saul, te *tehetséges* vagy? – kérdeztem.

Hat másodperc csend, aztán felmordult:

– Nem, de ahogyan az emberek a művészeti alkotásokra reagálnak, éppen abban tükröződik a művész küzdelme a saját korlátaival.

SAAB CAPE COD

RTE. 6A, W. BARNSTABLE, MASS.

FOrest 2-6161, 2-3072

KURT VONNEGUT, Manager

SALES. PARTS. SERVICE FOR THE SWEDISH SAAB AUTOMOBILE

*A megfeszített Föld bolygó,
ha megtalálná hangját,
és értené az iróniát,
akár azt is mondhatná
arról, ahogy tönkretesszük:
„Bocsásd meg nekik, Atyám,
Nem tudják, mit cselekszenek.”*

*Az irónia az lenne,
hogy tudjuk,
mit teszünk.*

*Amikor az utolsó élőlény
is elpusztul miattunk,
milyen költői lenne,
ha a Föld azt mondaná,
talán a Grand Canyon
mélyéről
felszálló hangon:
„Bevégeztetett.”
Az emberek
nem szerettek
itt élni.*

APÁM AZT MONDTA:

„HA NEM VAGY
BIZTOS
A DOLGODBAN,
SÁNCOLJ.”

Ke #ot

A SZERZŐ JEGYZETE

A könyvben elszórt egész oldalas, kézzel aláírt kinyilatkoztatások, „bekeretezhető mintadarabok”, ha úgy tetszik, az Origami Express termékeit ábrázolják. Az Origami Express Kurt Vonnegut és Joe Petro III közös vállalkozása, melynek székhelye Joe lexingtoni festő- és selyemszitanyomó stúdiója. Én rajzolom vagy nyomtatom a képeket, Joe pedig nyomatokat készít róluk, egyesével, színről színre haladva, az időrabló, ősi selyemnyomó módszerrel, amit rajta kívül szinte már senki nem művel: egy selymen keresztül préseli papírra a színeket. Ez az eljárás annyira lassú és kényes, szinte már balettszerű, hogy Joe minden nyomata festményként is megállja a helyét.

A vállalkozásunk neve, az Origami Express, az én tisztelegésem azon vaskos csomagok előtt, amiket Joe elküld nekem, hogy aláírjam és beszámozzam őket. Az Origami logója, amit Joe készített, nem egy általam készített kép reprodukciója, hanem az egyik képem, amit a *Bajnokok reggelije* című regényemben talált. Egy bombát ábrázol, amint lefelé zuhan, az oldalán ezekkel a szavakkal:

ISTEN VELED
BÚS
HÉTFŐ!*

Bizonyára én vagyok az egyik legszerencsésebb élő ember, hiszen immár nyolcvankét évet éltem túl. Meg sem tudnám számlálni, hányszor kellett volna már meghalnom – vagy hányszor kívántam, hogy bárcsak meghalnék. Ám az egyik legjobb dolog, ami valaha megtörtént velem, egyetlenegy a milliárdhoz valószínűségű lehetőség arra, hogy tökéletes ártatlanságban érezzem jól magam, az az volt, hogy megismertem Joe-t.

Így történt: még 1993-ban, közel tizenegy évvel ezelőtt, november 1-jén előadást kellett tartanom egy női iskolában, a Midway College-ban, Lexington szélén. Jóval az előadás előtt egy kentuckyi festő, bizonyos Joe Petro III, a kentuckyi festő, Joe Petro II fia megkért, hogy készítsék egy fekete-fehér önarcképet, amit aztán szitatechnikával plakátokra nyomna, a plakátokat pedig kitenné az iskolában. Én megrajzoltam, ő kinyomta. Joe akkor még csak harminchét éves volt, én pedig alig hetvenegy, mondhatni csikó még. Hiszen még kétszer annyi idős sem voltam, mint ő.

Amikor elmentem megtartani az előadást, nagyon megtetszettek a plakátok, és magától Joe-tól tudtam meg,

---

* Békés András fordítása. *A ford.*

hogy romantikus, de tudományos szempontból pontos természetképeket fest, azokból pedig selyemnyomatokat készít. Egyébként zoológiát végzett a Tennessee-i Egyetemen. Igen, és néhány képe annyira megkapó és informatív volt, hogy a Greenpeace is felhasználta propaganda célokra. A Greenpeace egy szervezet, amely mindeddig kevés sikerrel próbálja megakadályozni, hogy a jelenlegi életmódunk kipusztítsa az állatfajokat, köztük a sajátunkat is. Joe pedig, miután megmutatta a plakátot, a saját műveit és a műtermét, gyakorlatilag a következőt kérdezte: „Miért nem folytatjuk együtt?”

Úgyhogy folytattuk, és így utólag belegondolva nagyon is lehetséges, hogy Joe Petro III megmentette az életemet. Ezt nem fejtem ki bővebben. Maradjunk ennyiben.

Azóta több mint kétszáz képen dolgoztunk együtt. Joe számozott és általam aláírt, tízes-húszas sorozatokat készített mindegyikből. A könyvben található „minták” nem a teljes választékunkat mutatják be, mindössze a legújabb *jeux d'espritek*. A legtöbb művünk a Paul Klee, Marcel Duchamp és mások alkotásairól készített másolataim.

Joe az első találkozásunk óta másokat is rávett, hogy képeket küldjenek neki, hogy aztán azt tegye velük, amit annyira szeret. A mások között van Jonathan Winters komikus, aki régóta foglalkozik festészettel és Ralph

Steadman angol festő, aki többek között Hunter Thompson *Félelem és reszketés* könyvét látta el kellőképpen felkavaró illusztrációkkal. Steadmannel Joe révén találkoztunk, és kedveltük meg egymást.

Igen, és tavaly (2004) júliusban Joe kiállítást szervezett a munkáinkból az Indianapolisi Művészeti Központban, a szülővárosomban. De a kiállításon ott volt építész és festő nagyapám, Bernard Vonnegut egy képe, építész és festő apám, Kurt Vonnegut két képe, Edith lányom és Mark fiam (tudják, a gyermekorvos) hat képe is.

Ralph Steadman Joe-tól értesült erről a családi kiállításról, és levélben gratulált. A következőket írtam vissza neki: „Joe Petro családom négy nemzedékét hozta össze újra Indianapolisban, és az ő révén érezzük úgy mi ketten, te meg én, mintha unokatestvérek lennénk. Lehetséges, hogy ő Isten? Rosszabbul is járhattunk volna.”

Persze csak vicceltem.

Jók egyáltalán az Origami képei? Hát... Megkérdeztem Syd Solomont, a festőt, aki sajnos már nincsen köztünk, de annakelőtte sok-sok nyáron át a legjobb szomszéd volt Long Islanden, hogyan lehet megkülönböztetni egy jó képet egy rossztól. A legkielégítőbb választ adta, amit valaha hallani reméltem.

Így hangzott: „Nézz meg egymillió képet, és utána soha nem fogsz tévedni.”

Ezt továbbadtam a lányomnak, Edithnek, aki hivatásos festő, és ő rábólintott, hogy jó szöveg. Azt is mondta, hogy „végiggörkorcsolyázhatna a Louvre-on, azt hebegve: »igen, nem, nem, igen, nem, igen«...”

És ez jobb lenne?

Kiadja a Nyitott Könyvműhely Kiadó
www.nyitottkonyv.hu
Felelős kiadó: Halmos Ádám
Felelős szerkesztő: Dánél Móna
Nyomdai előkészítés: Baksa Gáspár
Borítóterv: Kurt Vonnegut
Nyomdai munkák: Kontaktprint Nyomda
Felelős vezető: Aba Béla
ISBN 963 86890 3 x